

مجلس
التعليم
العالي

COUNCIL FOR HIGHER EDUCATION

הוועדה לתכנון ולתקצוב | Planning & Budgeting Committee

המועצה
להשכלה
גבוהה

מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל 2014

המועצה להשכלה גבוהה | הוועדה לתכנון ולתקצוב

2014 ■ תשע"ד

חברת "מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל 2014" המובאת בזאת לעיוכם פורשת תמונת מצב עדכנית ומקיפה של מערכת ההשכלה הגבוהה בחלקה הראשון, ומציגה את כיווני ההתפתחות ועיקרי העשייה של מדיניות ההשכלה הגבוהה בישראל בחלקה השני.

מרבית הנתונים המופיעים בחוברת זו ונתונים נוספים הקיימים ברשותנו, נאספים מידי שנה מן המוסדות להשכלה גבוהה על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), בתיאום עם הוועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) של המועצה להשכלה גבוהה (מל"ג).

חשיבות רבה נודעת לנתונים אלו, בהיותם כלי בסיסי בעבודת התכנון והתקצוב של מל"ג וות"ת. נוסף לכך, מהווים הנתונים הנאספים מן המוסדות להשכלה גבוהה את מקור המידע הלאומי בכל הקשור להיבטיה המרכזיים, המגוונים והמאתגרים של מערכת ההשכלה הגבוהה.

אנו מבקשים להודות לאנשי תחום השכלה גבוהה ומדע באגף א' חינוך, השכלה וכוחות הוראה בלמ"ס על העבודה המשותפת לאורך השנים וכמובן למוסדות להשכלה גבוהה על שיתוף הפעולה הפורה עם הלמ"ס וות"ת.

ריכוז ועריכה - חוה קליין-אבישי, מיכל אופיר וילנה קרול
אגף תכנון ומדיניות
הוועדה לתכנון ולתקצוב, המועצה להשכלה גבוהה
עיצוב גרפי: סטודיו "שחר שושנה" מקבוצת סקורפיו
הפקת דפוס: "סקורפיו 88"
ירושלים, אייר תשע"ד, מאי 2014

תוכן העניינים

7

דבר יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב

9

דבר סיו"ר המועצה להשכלה גבוהה

11

עובדות ומספרים

43

עיקרי העשייה

דבר יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב

למשפחת ההשכלה הגבוהה שלום רב,

אני שמח להציג בפניכם, כמדי שנה, לקט נתונים המוגש לקראת כנס ההשכלה הגבוהה לשנת 2014.

התכנית הרב שנתית שהשקנו בתשע"א מתנהלת במלוא עוזה זו השנה הרביעית, ובאמצעותה אנו מקדמים את היעדים המרכזיים שהצבנו - החזרת המצוינות במחקר ובהוראה למרכז הבמה, והנגשת ההשכלה הגבוהה למגזר החרדי והערבי.

כ-1,200 אנשי סגל צעיר ואיכותי נקלטו במוסדות במהלך ארבע השנים האחרונות, ואלה מביאים אתם את בשורת ההתחדשות וההתבססות של המערכת; 12 מרכזי מצוינות חדשים הוקמו במסגרת תכנית הדגל ה-I-CORE, וביחד עם ארבעת המרכזים הראשונים מהווים מוקד של עשייה מחקרית פורצת דרך; תכנית המח"רים לחרדים ממשיכה להתרחב ולקלוט סטודנטים חדשים מכל רחבי הארץ במגוון תחומים, והתכנית להנגשת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה הערבית תופסת תאוצה אף היא. בפרט, אנו שמחים על השקת קרן מלגות ראשונה בסוגה למאות סטודנטים ערבים לתואר ראשון בתחומי הנדסה ומדע, בשיתוף גורמים ממשלתיים ופילנתרופיים.

השנה החולפת התברכה גם בהתחדשות הצוות המוביל של המל"ג-ות"ת: פרופ' חגית מסר-ירון התמנתה לסיו"ר המל"ג וגדי פרנק למ"מ מנכ"ל המל"ג-ות"ת. מאז אנו פועלים כצוות מלוכד והרמוני, עם עידוד ותמיכתו החשובה והבלתי מסויגת של שר החינוך הרב שי פירון.

מספר ועדות שהוקמו ע"י המל"ג והוות"ת עוסקות בנושאים חשובים מאוד למערכת, כגון פרסומים במדעי הרוח, תכניות חוץ-תקציביות ומיפוי תשתיות מחקריות. אולם, אין ספק כי הוועדה למשילות בראשותה של פרופ' מסר ירון הנה חשובה במיוחד, שכן היא דנה בסוגיות הייסוד של מבנה המל"ג-ות"ת והממשקים עם הממשלה.

כמובן, אין מקום לנוח על זרי הדפנה: הדרך לפנינו עוד ארוכה והמלאכה רבה. בקרוב נחל בתהליך החשיבה לקראת גיבוש תכנית החומש הבאה, אשר אמורה להביא לביסוס ההישגים, האיתנות והחוסן של המערכת, בין היתר כדי שלא נחוה עוד עשורים אבודים אלא פריחה מתמשכת.

אני מקווה שהנתונים בחוברת יהיו לכולנו לעזר, וגם יספקו חומר למחשבה על מה ואיך ניתן להמשיך ולשפר - הרי זו המשימה המשותפת: לקדם את ההשכלה הגבוהה למען המדע, למען הדור הצעיר, למען מדינת ישראל.

שאו ברכה,

פרופ' מנואל טרכטנברג
יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב

דבר סיו"ר המועצה להשכלה גבוהה

מאז הקמתה ב-1948 ראתה מדינת ישראל בחינוך ובהשכלה הגבוהה כלי מרכזי בעיצוב החברה והמדינה. חקיקת חוק המועצה להשכלה גבוהה בשנת התשי"ח (1958) נועד בראש ובראשונה להבטיח את הרמה האקדמית ובקרת האיכות על מערכת ההשכלה הגבוהה תוך שמירה על החירות האקדמית של המוסדות.

בראשית הדרך התאפיינה מערכת ההשכלה הגבוהה במספר מצומצם של מוסדות להשכלה גבוהה, שחלקם הוקמו ופעלו עוד לפני קום המדינה. בשני העשורים האחרונים עברה מערכת ההשכלה הגבוהה שינויים דרמטיים שבאו לידי ביטוי בין היתר במספר הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה ובמספר המוסדות וסוגיהם. נכון להיום פועלים ברחבי הארץ 66 מוסדות להשכלה גבוהה: אוניברסיטאות המחקר, האוניברסיטה הפתוחה, מכללות אקדמיות מתוקצבות ומכללות חוץ תקציביות ומכללות אקדמיות לחינוך. התפתחות זו מטילה אחריות כבדה על המועצה להשכלה גבוהה במאמץ להבטיח שיפור מתמיד של הרמה האקדמית והמקצועית של המוסדות להשכלה גבוהה, תוך התאמת דרכי עבודה למציאות המשתנה.

כיום מונחים לפתחנו שני אתגרים מרכזיים על מנת לחזק את מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, לשפר את תפקודה ולהעצים את יכולתה להגשים יעדים לאומיים, ואלו הם:

אתגר המשילות - מערכת המשילות של ההשכלה הגבוהה בישראל, המורכבת ממל"ג ומוות"ת, הוקמה ומוצבה עד שנות השבעים המוקדמות של המאה הקודמת, כדי לתת מענה לצרכי המציאות שהייתה אז. ההתפתחויות הדרמתיות בשדה ההשכלה הגבוהה והרחבת יעדיה מחייבות בחינה מחדש של מערכת זו. בדצמבר האחרון מונתה ע"י ראש הממשלה ושרי החינוך והאוצר **ועדה להסדרת המשילות של ההשכלה הגבוהה** שאמורה להמליץ על ההתאמות הנדרשות. קבלת ההמלצות ויישומן המלא הכרחי לשם העמדת התשתית הראויה למערכת ההשכלה הגבוהה לעשרות השנים הבאות.

אתגר הרגולציה האקדמית - התנהלות מערכת האקדמיציה האקדמית מול המוסדות להשכלה גבוהה, שמטרתה הבטחת רמה אקדמית נאותה, סובלת מסרבול בירוקרטי מחד, ומחוסר עקביות בטיפול בסוגי מוסדות שונים מאידך. אין ספק שנדרשת רפורמה בנושא זה. הכיוון המסתמן הוא רגולציה המבוססת על "אוטונומיה מודולרית", קרי יצירת מודל דיפרנציאלי להגברת האוטונומיה של המוסדות בנושאים שעד היום נדרשו לאישור המל"ג. מידת האוטונומיה של מוסד תקבע ע"פ מדדים ברורים ושקופים המייצגים "חוסן אקדמי" שיקבעו ע"י המל"ג. לצד האוטונומיה יתוגברו ויחזקו תהליכי בקרה.

לפינוי אתגרים גדולים בעלי השפעה של ממש על עתיד מערכת ההשכלה הגבוהה.

בעבודה משותפת נצליח!

בברכה,

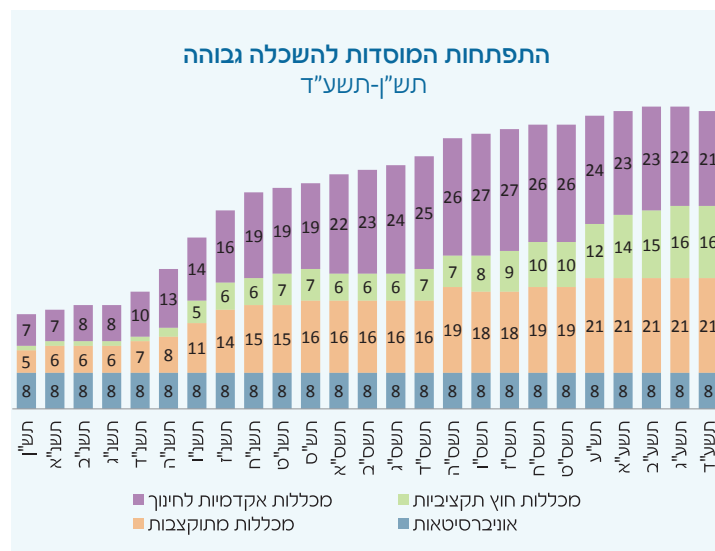
פרופ' חגית מסר ירון
סיו"ר המועצה להשכלה גבוהה

עובדות ומספרים

עובדות ומספרים

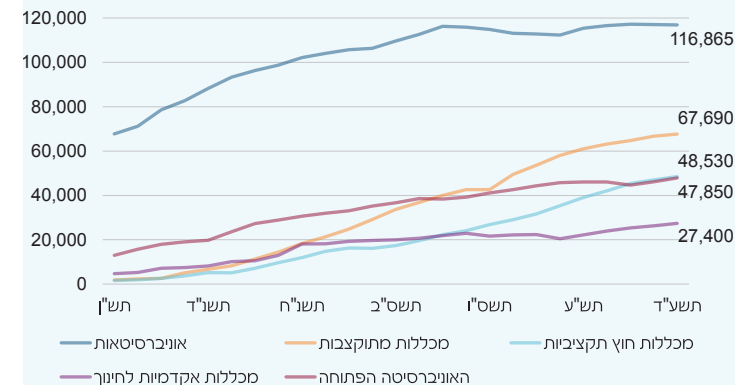
- בשנת הלימודים האקדמית תשע"ד פועלים ברחבי הארץ 66 מוסדות להשכלה גבוהה: 7 אוניברסיטאות מחקר, האוניברסיטה הפתוחה, 37 מכללות אקדמיות (מהן 21 מתוקצבות ע"י ות"ת ו-16 מכללות חוץ תקציביות) ו-21 מכללות אקדמיות לחינוך.

- על פי תחזית של ות"ת בשנת תשע"ד לומדים כ-308,335 סטודנטים בכל התארים ובכל מוסדות הלימוד כולל האוניברסיטה הפתוחה; 236,770 לומדים לתואר ראשון, 59,700 לתואר שני, 10,650 לתואר שלישי ו-1,215 לומדים לימודי תעודה.¹
- בשני העשורים האחרונים עברה מערכת ההשכלה הגבוהה שינויים דרמטיים שבאו לביטוי בין היתר במספר הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה. בשנות ה-90 אופיינה המערכת בידול מהיר ומשמעותי מאוד במספר הסטודנטים. הביקוש הער ללימודים אקדמיים מצד אחד, ופתיחתם של המוסדות החדשים להשכלה גבוהה כמענה לאותו ביקוש הביאו לקצב גידול של 8.1% בממוצע לשנה במספר הסטודנטים הכולל, וקצב הגידול במספר הלימודים לתואר ראשון היה אף גבוה יותר - 8.7% בממוצע לשנה.

1 בשלב זה נתוניה של אריאל נכללים בנתוני המכללות האקדמיות וזאת על מנת לשמור על עקביות בנתונים ולאפשר השוואה בין השנים המוצגות בלקט הנתונים.
2 בשלב הנוכחי של השנה נתוני הלמ"ס המעודכנים ביותר הם לשנת תשע"ג ונתוני תשע"ד הם תחזיות של מיוהל ות"ת לתחילת שנת הלימודים.

סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה לפי סוג מוסד (תש"ן - תשע"ד)

הערה: נתוני המכללות שבאחריות אוניברסיטאית וכללים בנתוני המכללות האקדמיות המתוקצבות ע"י ות"ת.

• בניגוד להתרחבות האדירה שאפיינה את שנות התשעים, עמדו שנות האלפיים בסימן ההאטה המשמעותית בקצב הגידול במספר הסטודנטים, כ-3.5% במומוצע לשנה בדומה לגידול במספר הסטודנטים בתואר ראשון. ההאטה שאפיינה את שנות האלפיים נבעה מהקיצוצים התקציביים הקשים שהושטו על המוסדות להשכלה גבוהה, בין היתר באמצעות הטלת מוגבלות על הגידול במספרי הסטודנטים. בתחילת העשור הנוכחי נחתמה בין ות"ת למשרד האוצר התכנית הרב שנתית למערכת ההשכלה הגבוהה. התכנית מגלמת רפורמות בתחומים שונים והיא זכתה למיקום גבוה בסדר העדיפויות הלאומי. לתכנית מספר מטרות עיקריות בהן: קליטת סגל צעיר ומצטיין, תמרוץ איכות ההוראה, הגדלת המשאבים למחקר תחרותי והקמת מרכזי המצוינות.

כמו כן, הוחלט כי ות"ת תפעל להגדלת הנגישות של מערכת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה החרדית ולמיעוטים על ידי גיבוש תכניות מפורטות להתמודדות עם החסמים הייחודיים לכל אחת מהאוכלוסיות בכניסתן למערכת.

• מספרם של הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות היה במגמת עלייה מתמדת מאז קום המדינה עד אמצע שנות האלפיים, ומתקופה זו החלה ירידה עקבית במספרם מ-70,205 ל-66,130 בתשע"ג. אנו מעריכים כי בתשע"ד מספרם יישאר יציב. גם בתארים מתקדמים מספר הלומדים נותר יציב ובתשע"ג עמד על 39,090 בתואר שני ו-10,655 בתואר שלישי.

• להבדיל מן המגמה שאפיינה את מספר הסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות בשנים האחרונות, המשיך מספר הסטודנטים לתואר ראשון במכללות האקדמיות לגדול בקצב מהיר מאוד ובשנים תשס"ד-תש"ע גדל מספרם ב-8.5% במומוצע לשנה מ-51,000 סטודנטים בתשס"ד ל-83,370 בתש"ע. מתחילת העשור הנוכחי החלה האטה בקצב הגידול גם במכללות האקדמיות ומספר הלומדים בהן לקראת תואר ראשון הגיע בתשע"ג ל-94,515, גידול של 3.1% בהשוואה לתשע"ב. במכללות המתוקצבות ע"י ות"ת למדו בתשע"ג 55,785 סטודנטים לקראת תואר ראשון, גידול של 3.7% יחסית לתשע"ב. ההאטה בקצב גידול המערכת אינה פוסחת אף על 16 המכללות החוץ תקציביות אשר בתשע"ג למדו בהן 38,730 סטודנטים לתואר ראשון, גידול של 2.3% בלבד בין תשע"ב לתשע"ג לעומת שנים קודמות בהן גדלו מוסדות אלה בכ-7% בשנה.

• מספרם של הלומדים לתואר שני במכללות האקדמיות עדיין נמוך יחסית לזה שבאוניברסיטאות אולם מספרם של אלו נמצא במגמת עלייה עקבית ובתשע"ג למדו בהן 11,365 לעומת 10,155 בתשע"ב.

• במכללות האקדמיות לחינוך עלה במעט מספר הסטודנטים לתואר ראשון והגיע ל-22,295 בתשע"ג, ואילו מספר הלומדים לתואר שני במכללות אלו עולה באופן משמעותי בכל שנה ובתשע"ג הגיע ל-4,015 - גידול של 17% יחסית לתשע"ב.

• בתשע"ג למדו באוניברסיטה הפתוחה 42,760 סטודנטים בקורסים לקראת תואר ראשון, גידול של 3.2% בהשוואה לתשע"ב. גם מספרם של הלומדים לתואר שני באוניברסיטה הפתוחה גדל יחסית לתשע"ב ומספרם עמד על 3,415 בתשע"ג לעומת 3,250 בתשע"ב.

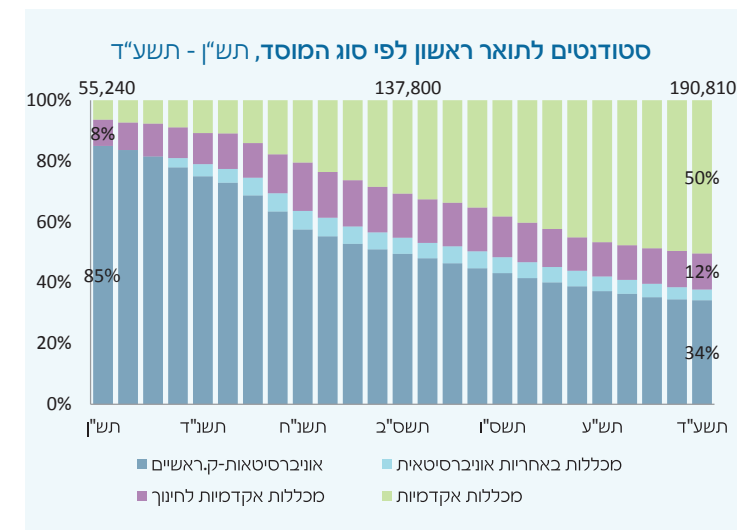
סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה לפי סוג מוסד ותואר, תשע"ג

סוג מוסד	תואר ראשון	תואר שני	תואר שלישי	סה"כ
אוניברסיטאות - קמפוסים ראשיים	66,130	39,090	10,655	115,875
מכללות אקדמיות - סה"כ	102,385	11,365	-	113,750
מזה: מכללות מתוקצבות ע"י ות"ת	55,785	3,050	-	58,835
מכללות חוץ תקציביות	38,730	8,315	-	47,045
מכללות באחריות אוניברסיטאית	7,870	-	-	7,870
מכללות אקדמיות לחינוך	22,295	4,015	-	26,310
סה"כ	190,810	54,470	10,655	255,935

הערה: הנתונים אינם כוללים את הלומדים באוניברסיטה הפתוחה ו-1,250 סטודנטים שלמדו לימודי תעודה באוניברסיטאות.

3 כולל הלומדים בתכנית החוץ תקציבית במנהל עסקים במרכז האקדמי רופין.

- הביקוש הער ללימודי תואר ראשון והפנייתו אל המכללות האקדמיות הביאו לשוניים מרחיקי לכת במבנה המערכת ולהנחת התשתית למערכת ההשכלה הגבוהה הנוכחית. במהלך שני העשורים האחרונים גדל מספר הלומדים לתואר ראשון ביותר מפי 3 ומספרם הגיע בתשע"ג ל-190,810. גידול אדיר זה הביא לעלייה הדרגתית ועקבית בחלקם של הסטודנטים שלמדו לתואר ראשון במכללות האקדמיות, ובתשס"ט חצה לראשונה חלקם של הסטודנטים שלמדו במכללות האקדמיות (כולל מכללות באחריות אוניברסיטאית) את ה-50%. במקביל ממשיך לרדת חלקם של הלומדים בקמפוסים הראשיים של האוניברסיטאות, עד שבתשע"ד הגיע ל-34.2%.
- תשע"ד היא השנה הראשונה, ע"פ התחזית, שבה מספר הסטודנטים לתואר ראשון במכללות האקדמיות המתוקצבות כולל הלומדים במכללות באחריות אוניברסיטאית נושק למספר הסטודנטים באוניברסיטאות - 65,000 ו-66,000 בהתאמה. השקה זו משקפת את השינויים שהתרחשו בשני העשורים האחרונים במערכת ההשכלה הגבוהה בארץ מבחינת פיזור הסטודנטים בין סוגי המוסדות להשכלה הגבוהה בארץ והגידול במספרם במכללות האקדמיות, הן המתוקצבות והן החוץ תקציביות, בהשוואה לגידול השלילי באוניברסיטאות.

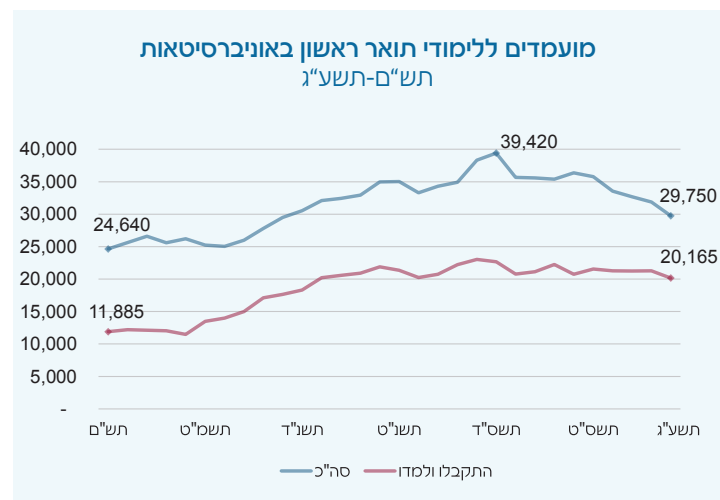
- מאז המחצית השנייה של שנות ה-90 היינו עדים לשינויים שהתרחשו בנטייתם ובהתייחסותם של הסטודנטים לתואר ראשון ללימודי מדעי הטבע והטכנולוגיה לעומת מדעי הרוח והחברה. בתשנ"ז למדו כ-24% מהסטודנטים לתואר ראשון את אחד ממקצועות המתמטיקה, מדעי המחשב, מדעי הטבע או ההנדסה. חלקם של אלה עלה בהתמדה עד לשנת תשס"ב, בה עבר את ה-30%, ירד במעט בשנים שלאחר מכן ובתשע"ג הגיע ל-28%.

- התנודות המאפיינות את ענף ההיי-טק באות לידי ביטוי בנתוני הסטודנטים הרב-שנתיים. בתשס"ב הגיע חלקם של מי שלמדו את מקצועות המתמטיקה ומדעי המחשב ל-8.3% מהלומדים לתואר ראשון. בשנים שלאחר מכן נרשמה ירידה בחלקם של הסטודנטים בתחומים אלה ובתשע"ג הגיע חלקם ל-5.7% מהלומדים לתואר ראשון.
- חלקם של הלומדים לימודי הנדסה יציב פחות או יותר בשנים האחרונות ואמד בכ-18% מכלל הלומדים לתואר ראשון.
- חלקם של הלומדים לימודי מינהל עסקים עלה מ-6.7% בתשנ"ז (שהיוו 6,780 סטודנטים) ל-12% בתשע"ג (23,230 סטודנטים), כשרב הגידול בתקופה זו נרשם במכללות החוץ תקציביות.
- מספרם של הלומדים לימודי משפטים עלה מכ-6,000 סטודנטים בתשנ"ז ל-16,190 בתשע"ג, כ-80% מהם לומדים במכללות החוץ תקציביות לעומת 38% מהם שלמדו במוסדות אלו בראשית התקופה. חלקם של הלומדים משפטים מבין הלומדים לתואר ראשון עלה מ-6.0% בתשנ"ז ל-8.5% בתשע"ג.
- במקביל לשינויים אלה, ירד באופן משמעותי חלקם של מי שפנו ללימודי מדעי הרוח מ-18.5% בתשנ"ז ל-7.5% בלבד בתשע"ג.

סטודנטים לתואר ראשון במערכת ההשכלה הגבוהה לפי תחום לימודים שנים נבחרות

תשנ"ז	תשס"ב	תשס"ו	תשע"ג
101,230	137,640	163,300	190,810
100.0	100.0	100.0	100.0
18.5	11.7	9.5	7.5
מדעי הרוח			
16.1	16.5	14.4	13.9
חינוך והכשרה להוראה			
-	2.3	2.8	2.8
מקצועות האמנות והעיצוב			
23.5	19.4	21.9	21.4
מדעי החברה			
6.7	6.0	8.8	12.2
עסקים ומדעי הניהול			
6.0	7.5	9.4	8.5
משפטים			
1.1	0.9	0.9	0.9
רפואה			
3.6	4.1	4.7	5.1
מקצועות עזר רפואיים			
7.5	8.3	4.7	5.7
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב			
1.6	1.8	1.8	1.2
המדעים הפיזיקליים			
2.2	3.1	3.2	2.6
המדעים הביולוגיים			
0.6	0.5	0.5	0.6
חקלאות			
12.5	17.9	17.5	17.6
הנדסה ואדריכלות			

מספרם ובתשע"ג הגיע ל-20,165. חלקם של המועמדים שהתקבלו ולמדו באוניברסיטאות נע סביב 61% בשנות התשעים והאלפיים, ועלה מתחילת העשור הנוכחי עד ל-68% בתשע"ג.

בתשס"ח התקבלו לראשונה נתוני מועמדים לתואר ראשון גם למכללות האקדמיות, ומספרם עלה מכ-38,280 בשנה זו לכ-45,480 בתשע"ו. חלקם של המועמדים שהתקבלו ולומדים עמד על כ-64% בדומה לחלקם בתשס"ח. תחומי הלימוד המבוקשים ביותר המוצעים במכללות האקדמיות הם משפטים, מנהל עסקים, מדעי החברה ומקצועות מתחום ההנדסה. שני התחומים הראשונים נלמדים ברובם הגדול במכללות החוץ תקציביות.

התפלגות המועמדים לפי תחומי לימוד שונה כמובן בין המכללות לבין האוניברסיטאות. לדוגמא, אם חלקם של המועמדים שפנו ללימודי עסקים ומדעי הניהול ולמשפטים באוניברסיטאות עמד על כ-5% בכל אחד מהתחומים, הרי שבמכללות האקדמיות עמד חלקם של אלו על 21%-14% בהתאמה.

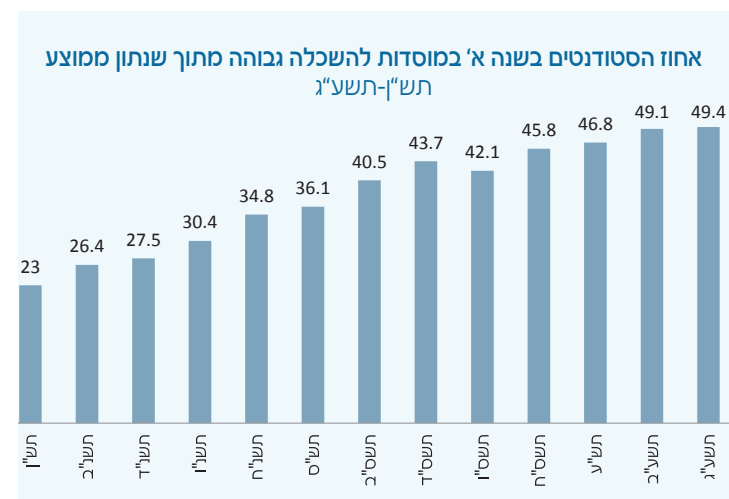
יחס המועמדים ללומד לכל המקצועות באוניברסיטאות עמד על 1.7 בתשע"ג לעומת כ-2.0 במהלך שנות האלפיים. יחסים גבוהים ממנו ניתן לראות, לדוגמא, בארכיטקטורה ובינוי ערים (3.7), רפואה כללית (3.4), ומקצועות עזר רפואיים (2.0).⁵

4 קיימת חפיפה בין שתי האוכלוסיות וישנם מועמדים שהגישו מועמדותם ללימודים הן לאוניברסיטאות והן למכללות ולכן אין לסכם את מספר המועמדים בשתי האוכלוסיות. לשם הערכה, בתשע"ג היו כ-4,420 מועמדים שהגישו את מועמדותם גם לאוניברסיטאות וגם למכללות האקדמיות.

5 בקרב המועמדים למקצועות עזר רפואיים נמנים הסטודנטים שפונים למקצועות כמו פיזיותרפיה, רפוי בעיסוק ואופטומטריה שבהם היחס הוא 2.1, סיעוד וחוקחות שבהם היחס הוא 1.9, הפרעות בתקשורת - 2.2 ועוד.

• אחד המדדים המקובלים לבחינת הנושיות להשכלה גבוהה הוא שיעור הסטודנטים החדשים המתחילים ללמוד במוסד להשכלה גבוהה מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24, שהיא קבוצת הגיל בה מתחילים מרבית הסטודנטים ללמוד. מדד זה נע בראשית שנות ה-90 סביב ה-23% ועלה באופן די עקבי בשנים שלאחר מכן כחלק ממדיניות של הוות"ת והמל"ג בהרחבת הנושיות להשכלה גבוהה. בשנת תשע"ג נאמד שיעורם של אלו על 49.4% מקבוצת הגיל הרלבנטית ועפ"י הערכתנו תימשך עלייה נוספת במדד זה גם בשנת תשע"ד ושיעורם יגיע קרוב ל-50%.

על פי הערכותיה של הוות"ת בשנים הקרובות אנו נהיה עדים למיצוי שכבת הגיל הפונה ללימודי תואר ראשון וזאת, בין היתר, בשל שילוב בין מספר גורמים ובהם ההאטה בקצב הגידול של בני 20-24 וההתייבבות בשיעור הזכאות לבגרות. הגידול העיקרי שיירשם בקבוצת הגיל הרלוונטית להשכלה גבוהה מקורו במגזר הערבי ובמגזר החרדי. בהיתן שמדובר בקבוצות שממנעו להשתתף בלימודים אקדמיים, נדרשים מאמצים מיוחדים לקליטתם במוסדות להשכלה גבוהה ועל כן חלק מיוחד מהתכנית הרב-שנתית לשנים תשע"א-תשע"ו מתייחס לשילובן של שתי קבוצות אלו במערכת ההשכלה הגבוהה.

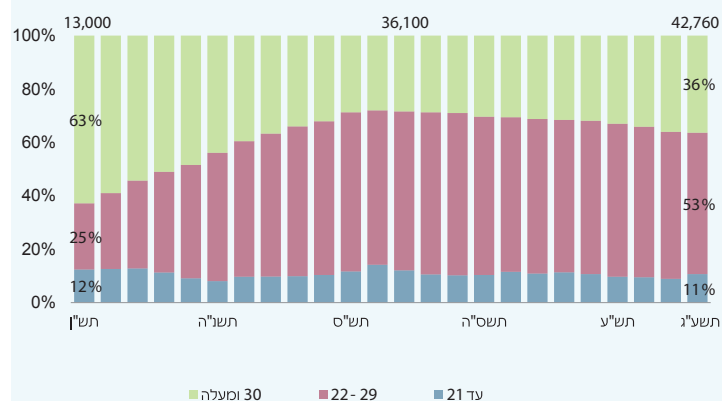

• מספרם של המועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות עלה באופן די רציף עד אמצע שנות האלפיים שבהן הגיע מספרם לשיא של כ-39,400. בשנים האחרונות מספרם נמצא במגמת ירידה ובתשע"ג הגיע ל-29,750, לאחר ירידה משמעותית של למעלה מ-2,000 מועמדים בהשוואה לתשע"ב. בדומה למגמה בסדרת המועמדים, גם מספר המועמדים שהתקבלו ולמדו עלה באופן די רציף עד אמצע שנות האלפיים, בשנים האחרונות התייצב

מועמדים לתואר ראשון

- הרכב הגילאים של הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה השתנה במהלך השנים; בעוד שבתחילת שנות התשעים כ-63% מהלומדים בקורסים לתואר ראשון היו בני 30 ומעלה, הרי שבשנות האלפיים ירד חלקם של אלה ל-28%. בשנים האחרונות שב לעלות במתנות ל-36% בתשע"ג. חלקם של הלומדים הצעירים, בגילאי 22-29 הגיע בתשע"ג לכ-53% לעומת כ-25% בתש"ן.

נרשמים לתואר ראשון במסלול האקדמי של האוניברסיטה הפתוחה לפי גיל תש"ן-תשע"ג

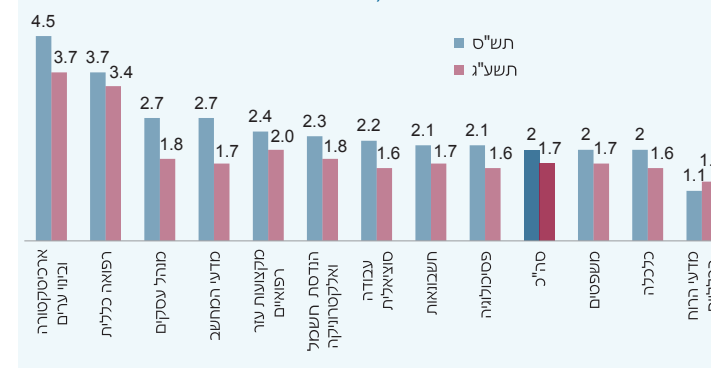

- ב-15 השנים האחרונות אנו עדים לפתיחתן המואצת של מכללות חוץ תקציביות; רק במהלך העשור האחרון נפתחו עשר מכללות חוץ תקציביות, חמש מהן בשלוש השנים האחרונות. בתש"ן למדו 1,665 סטודנטים לתואר ראשון במסלול האקדמי של המכללה למנהל ועם הצטרפותן של מכללות חוץ תקציביות נוספות האמיר מספר הסטודנטים בהן ל-37,900 בתשע"ג. תכניות הלימודים הראשונות לתואר שני במכללות אלו התחילו בתשנ"ט, גם הן במסלול האקדמי של המכללה למנהל, עם כ-400 סטודנטים, ובתשע"ג כבר גדל מספרם ל-8,315. שיעור הסטודנטים לתואר ראשון במכללות החוץ תקציביות בקרב כלל הלומדים לתואר ראשון עלה מ-3.0% בתחילת שנות התשעים לכ-20% בתשע"ג. בתואר השני עמד חלקם של הלומדים במכללות החוץ תקציביות בתשע"ג על כ-15% בקרב כלל הלומדים לתואר שני.
- כ-90% מתחומי הלימוד הנלמדים במכללות החוץ תקציביות בתואר הראשון הם בתחומי מדעי החברה, עסקים ומדעי הניהול ומשפטים. בתואר השני, מעל מחצית הסטודנטים לומדים תכניות בעסקים ומדעי הניהול וכ-17% נוספים לומדים מדעי החברה ומשפטים.

מכללות חוץ תקציביות

- מספרם של המועמדים בתחומי ביולוגיה באוניברסיטאות נע סביב ה-1,600 בחמש השנים האחרונות. יחס המועמדים ללומד דומה למוצצו של שאר המקצועות ועמד על 1.6. מספרם של המועמדים בתחומי הפיזיקה עלה מתחילת שנות האלפיים והגיע לשיא של 1,130 מועמדים בתשס"ד, ואחריו החלה ירידה שהביאה את מספר המועמדים ל-770 בתשע"ג. רובם הגדול של המועמדים בתחומי הביולוגיה והפיזיקה עדיין נלמדים ברובם באוניברסיטאות (75%).
- מספר המועמדים ללימודי רפואה כללית עמד על 1,125 בתש"ס ועלה ל-1,450 בתשע"ג, ויחס המועמדים למתקבל ולומד ירד בשנים האחרונות ל-3.4 בתשע"ג.
- יחס נמוך במיוחד של 1.3 מצביע על הביקוש הנמוך המאפיין את הפונים למדעי הרוח הכלליים. הביקוש הנמוך ניכר גם במגמת הירידה במספר המועמדים למדעי הרוח, מכ-6,330 בתחילת שנות האלפיים לכ-4,200 בתשע"ג.
- מספרם של המועמדים ללימודי משפטים ומוהל עסקים באוניברסיטאות הלך ופחת לאורך שנות האלפיים, כפועל יוצא מהפניית מרבית הביקוש ללימודים אלו אל המכללות האקדמיות, בעיקר למכללות החוץ תקציביות. מספרם של המועמדים ללימודי משפטים עמד בתחילת שנות האלפיים על כ-2,000 וירד בהדרגה ל-1,330 בתשע"ג, ובלומדי מנהל עסקים מספר המועמדים היה כ-500 לפני כעשור ופחת לכ-185 בתשע"ג.

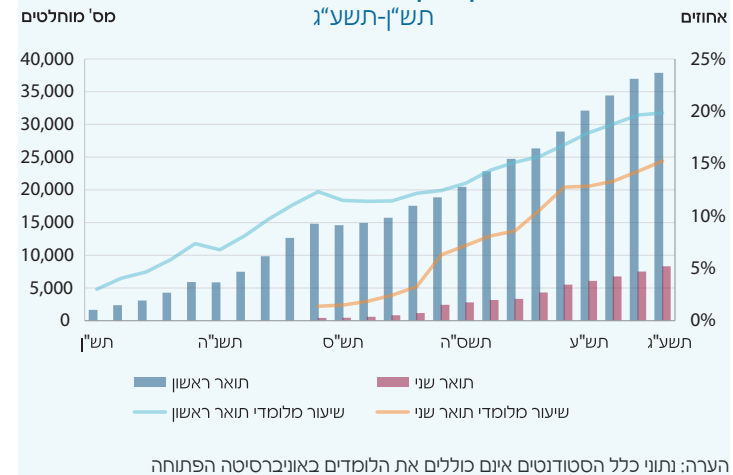
יחס מועמדים למתקבל ולומד במקצועות נבחרים לתואר ראשון באוניברסיטאות תש"ס, תשע"ג

- מספר הנרשמים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה גדל באופן ניכר במהלך שנות התשעים מכ-13,000 בתש"ן לכ-32,700 בתש"ס - גידול שנתי ממוצע של כ-10%. במהלך שנות האלפיים הואט מאוד קצב הגידול השנתי לכ-3% והגיע לכ-43,050 בתשע"ג. בשנים האחרונות ירד מספר הנרשמים לתואר ראשון ובתשע"ג הגיע ל-42,760. לימודי תואר שני באוניברסיטה הפתוחה החלו לראשונה בסוף שנות התשעים ומספר הנרשמים גדל במהירות מכמה מאות בתקופה זו ל-3,415 בתשע"ג.

סטודנטים באוניברסיטה הפתוחה

סטודנטים במכללות החוץ תקציביות לפי תואר וחלקם בקרב כלל הסטודנטים תש"ן-תשע"ג

- בתשע"ג למדו 57,885 סטודנטים לתואר שני, רובם הגדול באוניברסיטאות - 39,090 באוניברסיטאות המחקר ו-3,415 באוניברסיטה הפתוחה. בדומה לתואר הראשון, גם בתכניות של התואר השני תמהיל תחומי הלימוד שונה בין סוגי המוסדות. אחד התחומים המבוקשים בלימודי תואר שני הוא מנהל עסקים. בתשע"ג למדו כ-11,800 סטודנטים לימודי תואר שני במנהל עסקים שהיוו כ-22% מכלל הסטודנטים לתואר שני במערכת.
- בתחילת שנות התשעים למדו כ-2,500 סטודנטים לימודי מנהל עסקים, כולם באוניברסיטאות. מספרם של אלה עלה בקצב מהיר מאוד עד סוף שנות התשעים ועל כן חלק גדול מהביקוש ללימודי תואר שני במנהל עסקים הופנה בעיקר אל המכללות החוץ תקציביות כך שבתשע"ג למדו באוניברסיטאות כ-6,500 סטודנטים לקראת תואר זה ובמכללות האקדמיות נע מספרם סביב 5,250.

סטודנטים לתואר שני לפי סוג מוסד ותחום, תשע"ג

תחום	סה"כ	אוניברסיטאות	מכללות מתוקצבות	מכללות חוץ תקציביות	מכללות אקדמיות לחינוך
סה"כ - מס' מוחלטים	54,470	39,090	3,050	8,315	4,015
סה"כ - אחוזים	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
מדעי הרוח	12.3	15.0	4.6	8.2	-
חינוך והכשרה להוראה	17.0	9.1	8.6	17.2	100.0
מקצועות האמנות והעיצוב	0.7	-	12.9	-	-
מדעי החברה	16.4	18.6	20.0	12.7	-
עסקים ומדעי הניהול	21.7	16.8	22.7	54.8	-
משפטים	4.7	5.7	-	4.0	-
רפואה	5.7	7.9	-	-	-
מקצועות עזר רפואיים	5.4	7.0	3.1	1.4	-
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב	3.2	3.7	4.3	1.8	-
המדעים הפיזיקליים	1.8	2.5	-	-	-
המדעים הביולוגיים	3.3	4.4	2.2	-	-
חקלאות	1.0	1.5	-	-	-
הנדסה ואדריכלות	6.7	7.7	21.5	-	-

הערה: הנתונים אינם כוללים את הלומדים באוניברסיטה הפתוחה.

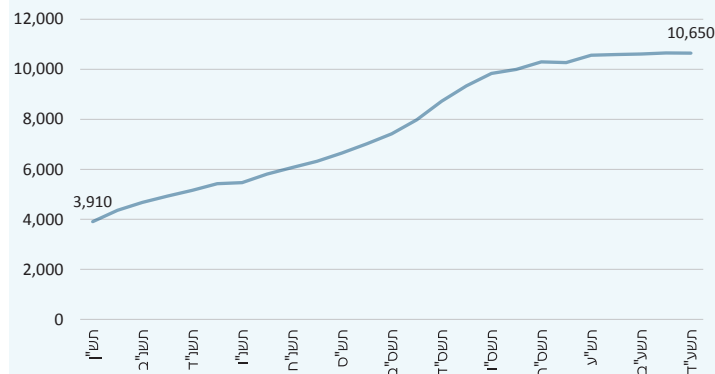
מועמדים לתואר שני

- מספר המועמדים ללימודי תואר שני באוניברסיטאות היה במקומת עלייה עד תחילת העשור הנוכחי, והגיע מ-18,000 בתשס"ה לכ-22,670 בתשע"א. בשנתיים האחרונות מספר המועמדים החל לרדת ובתשע"ג עמד על 22,460. בתשע"ג, בדומה לשנים האחרונות, 77% מבין המועמדים התקבלו ללימודים וכ-61% מימשו את קבלתם והחלו ללמוד. חלקם של הנדחים עמד על כ-23%. יחס המועמדים למתקבל ולומד עמד בשנים האחרונות על 1.6 ובתשע"ג עלה ל-1.7.

לימודי תואר שלישי

- במספרם של הסטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטאות גם כן נרשמת בשנים האחרונות האטה. בתחילת שנות התשעים למדו באוניברסיטאות כ-3,900 סטודנטים לתואר שלישי ומספרם עלה בקצב מהיר מאוד עד ל-10,300 בתשס"ח. בחמש השנים האחרונות הואט מאוד קצב הגידול במספרם של אלה ובתשע"ג למדו 10,655 סטודנטים לקראת תואר שלישי לעומת 10,615 בתשע"ב. גם בתשע"ד מספרם צפוי להישאר ללא שינוי.
- התפלגותם של הלומדים לקראת תואר שלישי משתנה בהדרגתיות במהלך השנים בין שבע אוניברסיטאות המחקר. בשנות השבעים והשמונים מרבית הלומדים לקראת תואר שלישי למדו בארבעה מוסדות: האוניברסיטה העברית בירושלים, הטכניון, אוניברסיטת תל אביב ומכון ויצמן למדע. במהלך שנות התשעים ושנות האלפיים ירד בהדרגה חלקם של הלומדים במוסדות הני"ל במקביל לעלייה בשיעור הלומדים באוניברסיטת בר-אילן, אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

סטודנטים לתואר שלישי
תש"ן-תשע"ד

- בניגוד למגמת הירידה בביקוש ללימודי תואר ראשון במדעי הרוח ובחינוך והכשרה להוראה בשנים האחרונות, עלה מספר המועמדים ללימודי תואר שני בתחומים אלו. בנוסף, ירד יחס המועמדים למתקבל ולומד בחינוך והכשרה להוראה מ-2.5 בתשס"ה ל-2.2 בתשע"ג, כנראה בשל הצורך בהגדלת מספר הלומדים בתחום זה באוניברסיטאות. עלייה במספר המועמדים לתואר שני באוניברסיטאות ניכרת גם בתחומים: מדעי החברה, עסקים ומדעי הניהול והנדסה ואדריכלות. היחס בין המועמדים למתקבל וללומד נשאר דומים למד"י בתחומים אלו. מספר המועמדים במקצועות העזר רפואיים יותר משהכפיל את עצמו בשנים האחרונות, בין היתר בשל פתיחתן של תכניות חדשות כגון: טיפול בעזרת אומנויות, לימודי זקנה ורפואת חירום.

מועמדים ללימודי תואר שני באוניברסיטאות יחס מועמדים למתקבל וללומד לפי תחום תשס"ה, תשע"ג

תחום	תשס"ה		תשע"ג	
	מועמדים למתקבל ולומד	יחס מועמדים למתקבל ולומד	מועמדים למתקבל ולומד	יחס מועמדים למתקבל ולומד
סה"כ	17,895	1.6	22,465	1.7
מדעי הרוח	1,870	1.4	2,785	1.5
חינוך והכשרה להוראה	1,755	2.5	2,525	2.2
מדעי החברה	4,235	1.8	5,270	1.9
עסקים ומדעי הניהול	3,375	1.7	4,130	1.7
משפטים	1,760	1.4	1,715	1.6
רפואה	135	1.2	60	1.1
מקצועות עזר רפואיים	840	1.6	1,705	1.7
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב	860	1.9	815	1.7
המדעים הפיזיקליים	545	1.3	525	1.5
המדעים הביולוגיים	1,165	1.5	1,220	1.6
חקלאות	175	1.2	175	1.3
הנדסה ואדריכלות	1,180	1.5	1,540	1.4

- מספרם של המבקשים ללמוד את תחומי הפיזיקה, ביולוגיה ומדעי המחשב נמצא באופן כללי ללא שינוי וכך גם יחס המועמדים למתקבל בתחומים אלו.

- בשנת תשע"ג העניקו המוסדות להשכלה גבוהה כ-71,545 תארים לעומת 15,500 בלבד בתחילת שנות התשעים. מספרם של מקבלי התואר הראשון עמד על 48,310, כ-20,770 סיימו את לימודי התואר השני, 1,540 סטודנטים סיימו את לימודי התואר השלישי שלהם וכ-925 סיימו לימודי תעודה באוניברסיטאות.

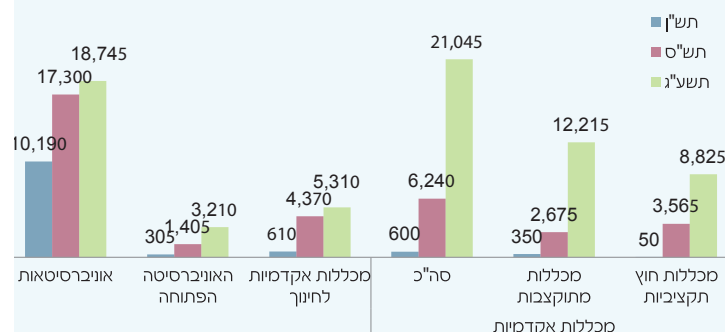
מקבלי תארים במוסדות להשכלה גבוהה לפי סוג מוסד ותואר, תשע"ג

סוג מוסד	תואר ראשון	תואר שני	תואר שלישי	סה"כ
אוניברסיטאות	18,745	14,485	1,540	34,770
האוניברסיטה הפתוחה	3,210	600	-	3,810
מכללות אקדמיות - סה"כ	21,045	4,580	-	25,625
מזה: מכללות מתוקצבות ע"י ות"ת	12,215	880	-	13,095
מכללות חוץ תקציביות	8,830	3,700	-	12,530
מכללות אקדמיות לחינוך	5,310	1,105	-	6,415
סה"כ	48,310	20,770	1,540	70,620

- בדומה להתפתחויות שהתרחשו בקרב הלומדים לתואר ראשון, מספרם של מקבלי התואר הראשון באוניברסיטאות התייצב בעשור האחרון סביב ה-19,000 בשנה בעוד מספרם של מקבלי התואר הראשון מן המכללות האקדמיות ממשיך לגדול, כך שבתשע"ב עבר לראשונה את מספרם של המסיימים באוניברסיטאות ובתשע"ג הגיע ל-21,045 מסיימים. כ-14,485 סטודנטים סיימו את לימודי התואר השני שלהם באוניברסיטאות, רובם (75%) במסלול ללא תזה.

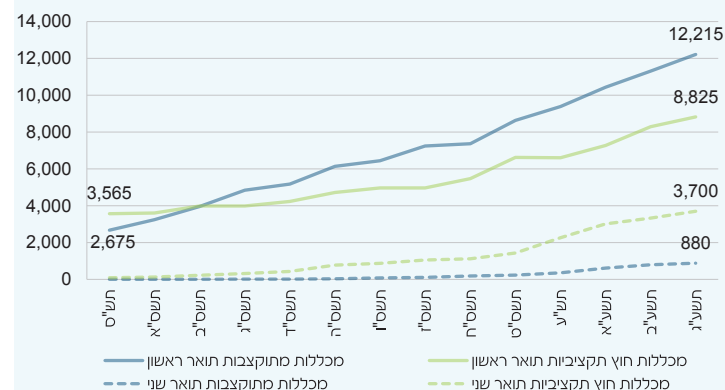
- מספרם של מקבלי התואר השני באוניברסיטאות עדיין נמצא במגמת גידול, אם כי גם במספרם של אלו ניכרת מגמת האטה ומספרם גדל בכ-5% לשנה בעשור האחרון.

מקבלי תואר ראשון לפי סוג מוסד תש"ן, תש"ס ותשע"ג

- במספרם של מקבלי התואר השני במכללות האקדמיות נמשכת מגמת הגידול ומספרם של אלו עבר את ה-4,500 בתשע"ג. רובם של מקבלי התואר השני במכללות האקדמיות, מסיימים לימודיהם במכללות החוץ תקציביות בעיקר בתחומי המשפטים ומונהל עסקים. כ-1,540 סטודנטים סיימו בתשע"ג את לימודי התואר השלישי באוניברסיטאות. בעשור האחרון גדל מספרם של אלו בכ-6% במוצע לשנה, כשבשלוש השנים האחרונות אנו עדים להתייצבות מסוימת במספרם של המסיימים לימודים אלו.

מקבלי תארים במכללות האקדמיות תש"ס-תשע"ג

• אחד ההישגים המרשימים של מערכת ההשכלה הגבוהה בעשורים האחרונים הוא בהרחבת הנושאות להשכלה גבוהה בקרב האוכלוסייה המתגוררת בפריפריה ובקרב קבוצות אוכלוסייה חלשות. בתשע"ג כ-24% מהסטודנטים לתואר ראשון למדו במוסדות הלימוד הקיימים במחוזות הצפון והדרום (9.7% במחוז הצפון ו-14.6% במחוז הדרום), לעומת 9% שלמדו במחוז הדרום בלבד בשנת תש"ן. שינוי משמעותי זה במפת ההשכלה הגבוהה של ישראל, שהתרחש בשני העשורים האחרונים, לא היה מתאפשר אלמלא הפניות המשאבים התקציביים שנדרשו לכך אל שני מחוזות הפריפריה.

• למרות ההאטה הקיימת במערכת ההשכלה הגבוהה בשנים האחרונות, מספר הלומדים במחוז הצפון גדל כמעט פי שלושה בעשור האחרון, בעיקר כפועל יוצא מהרחבת התוכניות הקיימות במכללות האקדמיות בצפון ופתיחת תכניות לימודים חדשות.

• בחלקם של המוסדות הממוקמים במחוז ירושלים נמשכת הירידה העקבית ובשנים האחרונות כ-13% מהסטודנטים לתואר ראשון לומדים במוסדות להשכלה גבוהה הממוקמים במחוז ירושלים לעומת כ-23% מהם בתחילת שנות התשעים.

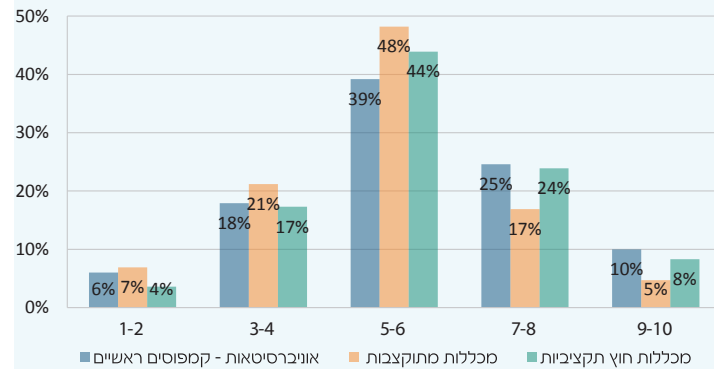
סטודנטים לתואר ראשון לפי מחוז המוסד שנים נבחרות

תש"ן	תש"ס	תשע"ג	
55,250	126,900	190,810	סה"כ - מס' מוחלטים
100.0	100.0	100.0	סה"כ - אחוזים
22.7	15.5	13.3	ירושלים
..	5.3	9.7	צפון
21.7	17.9	13.4	חיפה
4.1	15.9	17.7	מרכז
42.8	31.5	31.3	תל-אביב
8.7	13.9	14.6	דרום

• על מנת ללמוד על הרכב הסטודנטים לתואר ראשון בכל אחד מסוגי המוסדות ניתן להסתכל על האשכול החברתי - כלכלי של ישוב המגורים של הסטודנט בכיתה י"ב. מעיבוד מיוחד שבוצע עבורנו ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי בתשע"ג כ-24% מהלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות הגיעו מיישובים הממוקמים באשכולות חברתיים-כלכליים נמוכים (אשכולות 4-1). חלקם של אלו במכללות המתוקצבות ע"י ות"ת עמד על 28% לערך. במכללות החוץ תקציביות חלקם של אלו נמוך יותר ועומד על 21%.

• כ-35% מהלומדים לתואר ראשון בקמפוסים הראשיים של האוניברסיטאות מגיעים מיישובים הממוקמים באשכולות הגבוהים 7-10. במכללות המתוקצבות חלקם של אלה עומד על 22% ובמכללות החוץ תקציביות הגיע חלקם של אלה ל-32% לערך.

סטודנטים לתואר ראשון לפי סוג מוסד ואשכול חברתי-כלכלי של ישוב המגורים של הסטודנט בכיתה י"ב תשע"ג

• בשנת תשע"ג למדו 29,240 סטודנטים ערבים לכלל התארים במוסדות להשכלה גבוהה. 5,210 סטודנטים נוספים למדו באוניברסיטה הפתוחה לקראת תואר ראשון ושני. מבין הסטודנטים הערבים שלמדו באוניברסיטאות, במכללות האקדמיות ובמכללות האקדמיות לחינוך, 23,605 למדו לתואר ראשון, 4,895 לתואר שני, 510 למדו לימודי תואר שלישי ו-230 לימודי תעודה.

• חלקם של הסטודנטים הערבים מבין הלומדים לתואר ראשון גדל משמעותית בשנות התשעים ושיעורם עלה בהתמדה עד ל-10% בתש"ס. גם בשנים שלאחר מכן נמשכה מגמת העלייה במספרם ובחלקם של הסטודנטים הערבים מבין הלומדים לתואר ראשון אולם בקצב איטי יותר ובתשע"ג נאמד חלקם בכ-13% מהלומדים לתואר ראשון. חלק לא מבוטל מהגידול ובע מפתחתם של המוסדות להשכלה גבוהה באזורי הפריפריה, בהם מרוכזת האוכלוסייה הערבית.

• בשנת הלימודים תשע"ג 36% מהסטודנטים הערבים שלמדו לתואר ראשון, למדו בקמפוסים הראשיים של האוניברסיטאות, 23% במכללות האקדמיות לחינוך, 19% במכללות המתוקצבות ע"י ות"ת, 11% במכללות באחריות אוניברסיטאית וכן 11% במכללות החוץ תקציביות.

סטודנטים ערבים

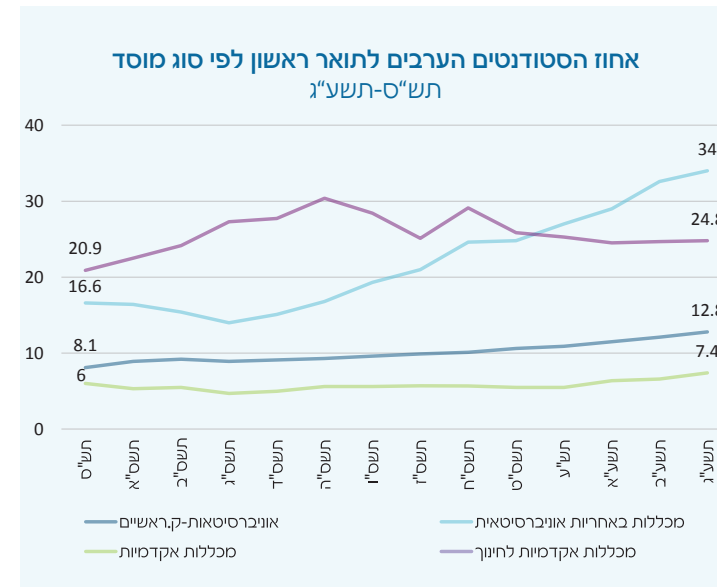
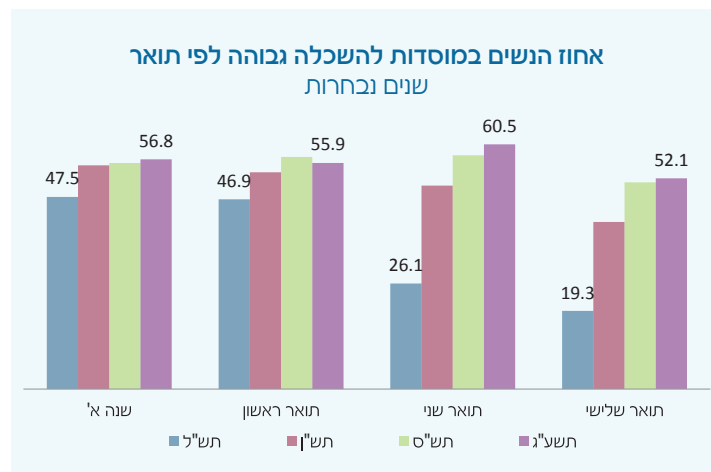
נשים

בהשתתפותה של האוכלוסייה הערבית בלימודי התואר הראשון בעשורים שחלפו. במכללות האקדמיות עמד שיעור הסטודנטים הערבים על-6.4% בתשע"ג לעומת 7.7% בתשע"ב, ובמכללות האקדמיות לחינוך עמד שיעורם על 23.8% בתשע"ג, לעומת 21.3% בתשע"ב. בתשע"ג היוו הסטודנטים הערבים 4.8% מבין הלומדים לתואר שלישי. על אף ההאטה שחלה בשנים האחרונות בעלייה במספר הסטודנטים הכולל לתואר שלישי, חלקם של הסטודנטים הערבים בקרבם עולה באופן עקבי אם כי שיעורם עדיין נמוך.

• בתואר ראשון באוניברסיטאות תחומי הלימוד הבולטים בהם אחוז הסטודנטים הערבים הוא גבוה הם רפואה (18% ברפואה כללית ו-38% ברפואת שיניים) ומקצועות עזר רפואיים (30.2%), בעיקר במקצועות רוקחות (41%) וסיעוד (39%). במכללות המתוקצבות ע"י ות"ת, תחומי הלימוד הבולטים הם לימודים כלליים (38%) וכן לימודי סיעוד (34%) ואופטומטריה (40%). במכללות האקדמיות החוץ תקציביות תחומי הלימוד הבולטים הם חינוך (30%) וסיעוד (31%).

• חלקן של הנשים מבין הסטודנטים עמד בתשע"ג על כ-57%, לאחר עלייה משמעותית בהשתתפות בלימודים אקדמיים במהלך העשורים שחלפו. הנשים מהוות כיום רב בכל אחד מהתארים: בתואר הראשון - 56%, בתואר השני - 61% ובתואר השלישי - 52%.

• ההתייצבות בחלקן של הנשים בקרב הלומדים לתואר ראשון נובעת בין היתר מהמשך הגידול של המכללות המלמדות את מקצועות ההנדסה והטכנולוגיה בהן אחוז הנשים הוא נמוך יותר, וכן מאי הגידול של המכללות האקדמיות לחינוך, שבהן אחוז הנשים הוא הגבוה ביותר. אחוז הנשים מתוך כלל הלומדים לתואר ראשון במכללות האקדמיות עמד על כ-52% בתשע"ג ובמכללות האקדמיות לחינוך עמד חלקן על 79%.

סגל אקדמי

• מספר המשרות של חברי הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות בתקציב הרגיל עלה מאז תשס"ט ב-6.7% ועמד על 4,585 משרות בתשע"ג. עלייה זו באה לאחר עשור בהן מספר משרות הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות היה במגמת ירידה.

• סה"כ משרות ושווה ערך משרות הסגל האקדמי הזוטר, מורים מן החוץ ועמיתי הוראה נותר כמעט ללא שינוי בהשוואה בין תשע"ג לתשע"ב והינו 3,510 משרות ושווה ערך משרות. בהמשך ליישום הסכמי השכר של הסגל האקדמי הזוטר באוניברסיטאות ומשכת העלייה במספר משרות עמיתי ההוראה והוא עומד על 770 משרות בתשע"ג, עלייה של 15% בהשוואה לשנה קודמת. לעומת זאת, מספר שווה ערך משרות של המורים מן החוץ ירד ב-13.4% לעומת תשע"ב והינו 595 שווה ערך משרות בתשע"ג.

• מספר המשרות של הסגל האקדמי הבכיר במכללות המתוקצבות ממשיך במגמת עלייה כפי שהיה בעשור האחרון, מספר המשרות שעמד על 960 משרות שלמות בתשס"ב הכפיל את עצמו ועומד על 1,965 משרות בתשע"ג. בבחינת השינויים בהשוואה לשנה קודמת, מספר משרות הסגל האקדמי הבכיר עלה בשיעור של 7.5% כאשר שווה ערך משרות של המורים מן החוץ נותר כמעט ללא שינוי בהשוואה לתשע"ב ועמד על 1,540 בתשע"ג.

• השינויים שהתרחשו בעשורים האחרונים במספרי הסטודנטים באוניברסיטאות מצד אחד ובמספרם של חברי הסגל הבכיר מצד שני, הביאו לעלייה משמעותית במספר הסטודנטים לאיש סגל אקדמי בכיר. יחס זה עלה בהדרגה בשנים הראשונות של שנות התשעים מכ-16 סטודנטים לאיש סגל בראשיתם ללמעלה מ-24 סטודנטים לאיש סגל בראשית העשור הנוכחי. התכנית הרב שנתית למערכת ההשכלה הגבוהה לשנים תשע"א-תשע"ו הציבה יעד לשיפור יחס זה באוניברסיטאות ובמכללות ובתשע"ג ירד יחס זה באוניברסיטאות לכ-23 סטודנטים לאיש סגל בכיר.

בשנים האחרונות החליטה ות"ת על הזמנתה של סדרת סקרי בוגרים ארוכת טווח שתבוצע ע"י הלמ"ס. במסגרת סדרה זו, אמורה הלמ"ס לפקוד בוגרי תואר ראשון פעמיים. בפעם הראשונה, שנתיים לאחר סיום לימודיהם ופעם נוספת כחמש שנים מסיום לימודי התואר הראשון.

במסגרת סקרים אלו נבחנו היבטים שונים בנוגע להתפתחותם התעסוקתית והאקדמית של הבוגרים בסמיכות לשנת סיום לימודיהם וכעבור מספר שנים. ב-2011 נערך סקר מסוג זה בקרב בוגרי תואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות שסיימו את לימודיהם בתשס"ו. סקר זה נערך בקרב כ-6,080 נדגמים המייצגים כ-30,300 מקבלי תואר ראשון בתשס"ו, והוא סקר המשך לאותה האוכלוסייה שנדגמה בתשס"ח, כשנתיים לאחר קבלת התואר.

סקר בוגרים

• גידול מרשים על פני השנים חל גם בהשתתפותן של נשים בלימודים לתארים מתקדמים. בשנת תש"ן חצה שיעורן של הנשים בקרב הלומדים לתואר שני את ה-50%, ובתשע"ג הגיע כאמור, שיעורן ל-61%. שיעור הנשים בקרב הסטודנטים לתואר שלישי חצה לראשונה את ה-50% בסוף שנות התשעים והתייצב בשנים האחרונות על כ-52%.

• העלייה בהשתלבות הנשים בלימודים אקדמיים הביאה לשינויים גם בתחומי הלימוד שאליהם הן פונות. בתחומים: עסקים ומדעי הניהול, משפטים, רפואה והנדסה ואדריכלות חלו עליות בהשתתפותן של הנשים בכלל הלומדים בתחומים אלו בשני העשורים האחרונים. לעומת זאת, עם הירידה במספר הפונים למדעי הרוח, ירד גם חלקן של הנשים הלומדות תואר ראשון בתחום זה מכ-70% בתש"ס לכ-62% בתשע"ג.

אחוז הנשים בתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה לפי תחום לימודים שנים נבחרות

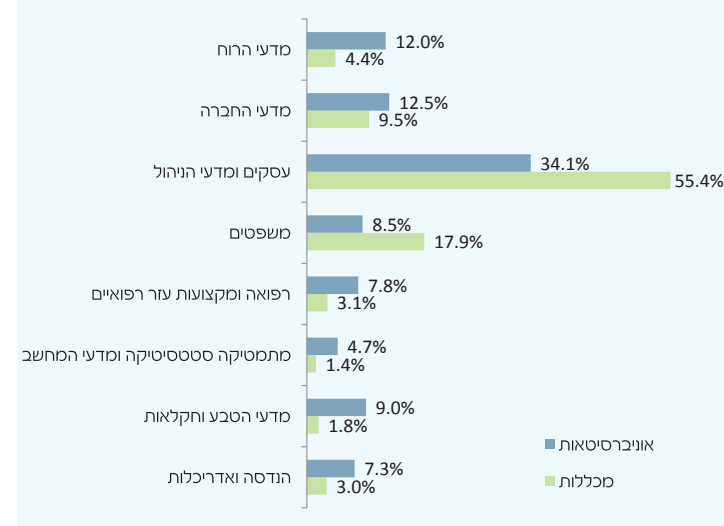
תש"ן	תש"ס	תש"ע	תשע"ג
54%	57%	55%	56%
סה"כ			
מדעי הרוח	71%	69%	61%
חינוך והכשרה להוראה	88%	84%	79%
מדעי החברה	49%	66%	66%
עסקים ומדעי הניהול	32%	43%	47%
משפטים	43%	49%	49%
רפואה	44%	50%	55%
מקצועות עזר רפואיים	85%	81%	83%
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב	33%	34%	29%
המדעים הפיזיקליים	40%	36%	36%
המדעים הביולוגיים	69%	65%	64%
חקלאות	44%	55%	60%
הנדסה ואדריכלות	16%	22%	28%

• גם בתואר השלישי עלה שיעור הנשים במרבית תחומי הלימוד, אך גם כאן עיקר העלייה נרשמה במהלך שנות התשעים. במשפטים לדוגמה, גדל שיעור הנשים לתואר שלישי מכ-27% בתש"ן ל-49% בתשע"ג, ובהנדסה ואדריכלות עלה חלקן מ-17% ל-30% באותה תקופה.

מתוצאות הסקר:

- 55% מבוגרי האוניברסיטאות המשיכו ללימודים אקדמיים לעומת 32% מקרב בוגרי המכללות האקדמיות. תחום הלימוד המבוקש ביותר בקרב הבוגרים שהמשיכו ללמוד לתואר שני וסיימו היה עסקים ומדעי הניהול - 34% בקרב בוגרי האוניברסיטאות ו-55% בקרב בוגרי המכללות האקדמיות סיימו לימודיהם לתואר שני בתחום זה. בתחומים: עסקים ומדעי הניהול, מדעי הטבע וחקלאות, משפטים, רפואה ומקצועות עזר רפואיים הייתה התאמה גבוהה בין תחום הלימודים בתואר הראשון לתחום הלימודים בתואר השני - כרבע מתוך בוגרי התואר הראשון בתחומים אלו המשיכו ללימודי תואר שני באותו התחום.

מסיימי תואר שני לפי תחום לימודים ולפי סוג מוסד התואר הראשון בוגרי תשס"ו

- חלקן של הנשים מתוך הבוגרים שהמשיכו לתואר שני עמד על 52%, 55% בקרב בוגרי האוניברסיטאות ו-46% מבוגרי המכללות האקדמיות. הפער נובע מהשונות בתחומי הלימוד הרווחים בשני סוגי המוסדות. תחומי הלימוד הנפוצים יותר במכללות האקדמיות הם: עסקים ומדעי הניהול ולימודי הנדסה ובהם חלקם של הנשים נמוך יותר, לעומת תחומים נפוצים יותר באוניברסיטאות כמדעי הרוח, מקצועות עזר רפואיים ומדעי הטבע וחקלאות שבהם חלקם של הנשים גבוה יותר.

- שביעות הרצון מלימודי התואר הראשון הייתה גבוהה יותר בהשוואה לשביעות הרצון מלימודי התואר השני, הן באוניברסיטאות והן במכללות האקדמיות, הן במדעי הרוח והחברה והן במדעי הטבע והנדסה. עם זאת, שביעות הרצון במכללות החוץ תקציביות הייתה גבוהה במעט מזו שבמכללות המתוקצבות באוניברסיטאות, גם בקרב הבוגרים וגם בקרב הסטודנטים לתואר שני.

- שביעות הרצון מטיב ההוראה וסביבת ההוראה באופן כללי הייתה הגבוהה ביותר בקרב הסטודנטים שהמשיכו לתואר שני במדעי הרוח - 84% מהם היו שבעי רצון. עם זאת, שביעות הרצון בקרב הסטודנטים שהמשיכו ללימודי תואר שני במשפטים הייתה הגבוהה ביותר בשלוש קטגוריות מתוך חמש שנבדקו (מעל 80% מהנשאלים היו שבעי רצון מרמת הקורסים, מטיב ההוראה של המרצים ומשרותי הספרייה) בהשוואה לתחומי הלימוד האחרים. לעומת זאת, שביעות הרצון מלימודי התואר השני במדעי החברה הייתה הנמוכה ביותר במרבית הקטגוריות (כ-70% מהנשאלים במוצע היו שבעי רצון בארבע מתוך חמש הקטגוריות, בהשוואה לשיעורים גבוהים יותר בתחומים האחרים).

- שיעור המועסקים בקרב בוגרי המכללות האקדמיות היה גבוה מזה שבקרב בוגרי האוניברסיטאות, 91% לעומת 86%. גם לפי תחום הלימוד של התואר האחרון שיעורי המועסקים במכללות האקדמיות היו גבוהים, בהשוואה לאלו שבאוניברסיטאות. לדוגמא, שיעור התעסוקה בקרב הנשאלים שסיימו את לימודיהם במכללות האקדמיות בעסקים ומדעי הניהול עמד על 92% לעומת 85% בקרב אלו שסיימו את אותו התחום באוניברסיטאות. מגמה דומה ניתן לראות בקרב הנשאלים שלמדו הנדסה - שיעור התעסוקה במכללות האקדמיות עמד על 91% לעומת 87% באוניברסיטאות. במבט על מוסדי שיעורי התעסוקה הגבוהים ביותר נרשמו בקרב בוגרי משפטים (92%) ובוגרי רפואה ומקצועות עזר רפואיים (91%) ואילו הנמוכים ביותר בקרב בוגרי מדעי הטבע (83%), בין היתר בשל נטייתם של אלו האחרונים להמשיך בלימודים לתארים מתקדמים.

- כמחצית מהמועסקים דיווחו על הלימה גבוהה בין תחום הלימודים של התואר האחרון לבין עבודתם. שיעור הנשאלים שדיווחו על הלימה גבוהה היה הגדול ביותר בקרב הלימודים רפואה ומקצועות עזר רפואיים - 76%, ואילו השיעור הנמוך ביותר דווח בקרב הלימודים מדעי הרוח והחברה - כ-35%.

ב-2012 נערך סקר נוסף על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בקרב סטודנטים שהתחילו ללמוד את התואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בתשע"א, ובו נבחנו הסיבות לבחירת המקצוע ומוסד הלימודים, שביעות הרצון מהלימודים ומסביבת ההוראה, מקורות המימון של הלימודים ועוד.

מספר הסטודנטים שהתחילו ללמוד בשנה א' בתשע"א עמד על כ-49,700, מהם: כ-23,050 באוניברסיטאות וכ-26,650 במכללות האקדמיות. המדגם כלל 9,300 סטודנטים מתוך כלל הסטודנטים החדשים, שמהם השיבו על השאלון כ-85%.

מתוצאות הסקר:

- הסיבות המרכזיות שהשפיעו על הסטודנטים בבחירת מוסד הלימודים הן: רמת ההוראה במוסד והמיקום הגיאוגרפי שלו (73%), ההערכה של התואר הנלמד במוסד בשוק העבודה והמלצות על המוסד (כ-60%). הסיבות העיקריות שבעטיין בחרו הסטודנטים את תחום הלימוד הן: המקצוע מעניין ומתאים לכישורי הסטודנט (91%) והלימודים מאפשרים לפתח קריירה ולרכוש מקצוע (87%). 80% מהסטודנטים בחרו את המקצוע כדי לרכוש השכלה כללית.
- המקורות המרכזיים ששימשו לבחינת הנתונים בנוגע למקצוע הלימודים הם: משפחה וחברים (75%) והאינטרנט (68%). אלו גם המקורות העיקריים ששימשו את הלימודים לצורך בחירת מוסד הלימודים; משפחה וחברים - 47% והאינטרנט - 22%.

סיבות לבחירת מוסד הלימודים (אחוז הנשאלים שענו כן)

- כ-60% מהסטודנטים היו צריכים להיבחן בבחינה הפסיכומטרית לצורך הקבלה ללימודים, כמחצית היו צריכים לעבור ראיון אישי, ואילו 20% בלבד היו צריכים לעבור מבחן מקצועי אחר.
- מרבית הסטודנטים, 92% למדו תכנית לימודים מלאה, והסטודנטים שלמדו תכנית חלקית נאלצו לבחור בכך בשל הצורך לשלב עבודה ולימודים במקביל.
- שביעות רצון גבוהה בקרב כלל הסטודנטים נרשמה בקטגוריות: רמת הקורסים (80%) ויחס המתרגלים לסטודנטים (80%) ושביעות רצון נמוכה יותר דווחה מאופן קביעת הציונים (68%) ומתכנית הלימודים לתואר (68%). 82% מהסטודנטים היו שבעי רצון גם מהתנאים הפיסיים במוסד ומשרותי הספרייה בו (83%). 81% מהסטודנטים היו ממליצים לחבריהם על לימודים במוסד שבו הם למדו.
- שביעות הרצון הכללית מההוראה נמצאה גבוהה יותר בקרב הסטודנטים שלומדים במכללות האקדמיות, על פני אלו שלומדים באוניברסיטאות, ובפרט הייתה גבוהה במכללות ברמת ההוראה של המרצים, יחסם אל הסטודנטים, אופן קביעת הציונים ותכנית הלימודים לתואר. אף שביעות הרצון הכללית מסביבת הלימודים הייתה גבוהה בקרב הסטודנטים במכללות האקדמיות בהשוואה ללומדים באוניברסיטאות. בקרב הסטודנטים באוניברסיטאות שביעות הרצון הייתה גבוהה, יחסית לשביעות הרצון בקרב הלימודים במכללות האקדמיות, משרותי הספרייה ומתפקודה של אגודת הסטודנטים. שיעור גבוה יותר מהלומדים באוניברסיטאות, כ-82%, בהשוואה ל-79% במכללות האקדמיות, ממליצים לחבריהם ללמוד במוסד הלימודים שלהם.
- בבחינת שביעות רצון הסטודנטים לפי תחום לימודים, ניתן לראות כי בדומה לממצאי סקר הבוגרים 2011, שביעות הרצון הכללית מההוראה בלימודי משפטים היא הגבוהה ביותר (86%). גם שביעות הרצון מרמת ההוראה של המרצים ומתכנית הלימודים לתואר היא הגבוהה ביותר בלימודי משפטים (85%-81% בהתאמה). לעומת זאת, בלימודי הנדסה ואדריכלות נרשמה שביעות רצון כללית מההוראה הנמוכה ביותר (70%), בפרט מרמת ההוראה של המרצים (60%) ומיחסם אל הסטודנטים (70%). גם במדעי החברה נרשמה שביעות הרצון הנמוכה ביותר מרמת הקורסים (77%) ומתכנית הלימודים לתואר (62%).
- כ-80% מהסטודנטים ענו שהלימודים משפרים את הידע הכללי והמקצועי שלהם, אך כ-40% בלבד דיווחו על השיפור בכישורים: שליטה בשפה האנגלית, יצירתיות, מיומנויות מחקר ומיומנויות ארגון וניהול. כ-70% מהסטודנטים ענו שהלימודים שיפרו את החשיבה הביקורתית, מיומנויות הלמידה וההבעה בכתב ובעל פה.

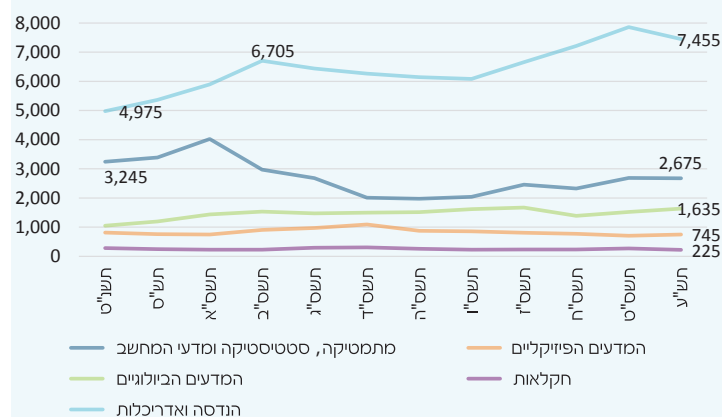
- בתש"ע, 62,700 סטודנטים שהיו כ-30% מכלל הסטודנטים באוניברסיטאות ובמכללות, למדו מקצועות המו"ט.⁶

בעשור החולף חלה עליה של 1.7% בממוצע לשנה במספר הסטודנטים החדשים לתואר ראשון במקצועות המו"ט, מ-10,300 סטודנטים בתש"ס ל-12,700 סטודנטים בתש"ע. שיעור נמוך משמעותית מזה שבשאר המקצועות שעמד על 3% בשנה.

אחת הסיבות לכך היא שחל גידול בסטודנטים במכללות האקדמיות במקצועות שאינם מו"ט, מה שהשפיע על הגידול. גם בתואר שני שיעור הגידול השנתי של מקצועות מו"ט היה נמוך יותר משאר המקצועות (2.7% לעומת 5.2%). בתואר שלישי לעומת זאת, שיעור הגידול היה גבוה יותר במקצועות המו"ט (2.4% לעומת 2.0% בשאר המקצועות).

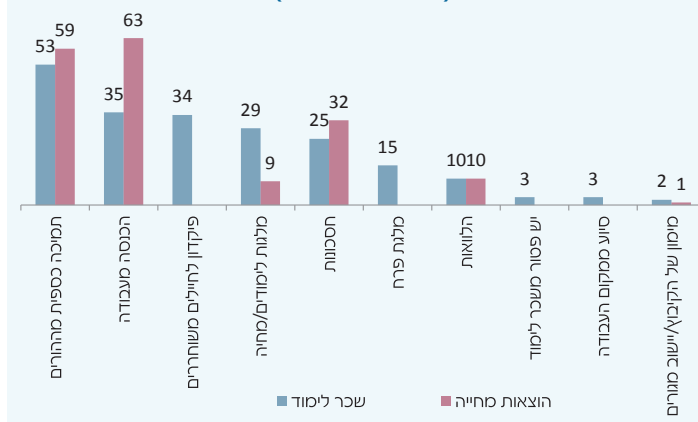
- בבחינת תחומי הלימוד נראה כי בתחום מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב חלה ירידה חדה מ-4,000 סטודנטים בתש"א ל-2,000 סטודנטים בתש"ה. מאז החלה עלייה אך מספרם עדיין נמוך.

סטודנטים חדשים לתואר ראשון במו"ט, לפי תחום לימודים
תשנ"ט-תש"ע

6 מדע וטכנולוגיה בהשכלה גבוהה כולל: מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב, המדעים הביולוגיים, המדעים הפיזיקליים, חקלאות והנדסה ואדריכלות.

מקורות המימון של הסטודנטים לשכר הלימוד ולהוצאות המחייה
(אחוז מהנשאלים)

- בעשור הראשון של שנות האלפיים כ-39% מבין כלל הזכאים לתעודת בגרות (52%-57%) נבחנו בצירוף מוגבר של מקצועות מדעיים-טכנולוגיים (מו"ט). צירוף זה היווה רמה מוגברת במתמטיקה ובמקצוע מדעי טכנולוגי נוסף אחד לפחות והוא מקנה לתלמיד יתרון של ידע בתחום המדעים ומעלה את סיכויי ההשתלבות בלימודים גבוהים במקצועות המו"ט.

- כ-63% ממקבלי תעודת בגרות השתלבו בלימודי תואר ראשון בתוך שמונה שנים מסיום הלימודים, כשליש מהם במקצועות המו"ט. שיעור המשתלבים בלימודים אקדמיים מבין הנבחרים בצירוף מוגבר של מקצועות מו"ט הגיע בתשס"ב ל-82%.

שיעור הזכאים שהשתלבו בלימודים באוניברסיטאות ירד בשנים תשנ"ט-תשס"ב מ-40% ל-33%. שיעור המשתלבים במכללות אקדמיות בשנים אלה עלה מ-21% ל-26%.

שיעור המשתלבים באוניברסיטאות בתשס"ב מבין הנבחרים בצירוף מוגבר של מקצועות מו"ט עומד על 55% כשלמעלה ממחציתם למדו במקצועות אלו.

במכללות האקדמיות, להבדיל מהאוניברסיטאות, שיעור המשתלבים מבין הנבחרים בצירוף מוגבר של מקצועות מו"ט דומה לנבחרים ברמה הרגילה והיה נמוך יחסית (24%). בהערכת נתונים אלה חשוב להביא בחשבון כי מקצועות כגון מתמטיקה, המדעים הפיזיקליים וחקלאות נלמדים רק באוניברסיטאות, בעוד מדעי המחשב והנדסה נלמדים גם במכללות אקדמיות.

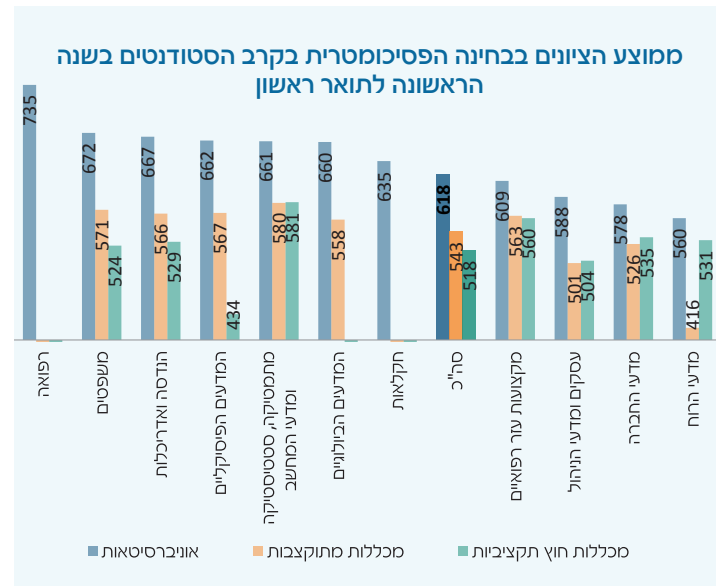
מדדי חינוך והשכלה להכשרת כוח אדם מדעי-טכנולוגי בישראל

הציונים במבחני הפסיכומטרי

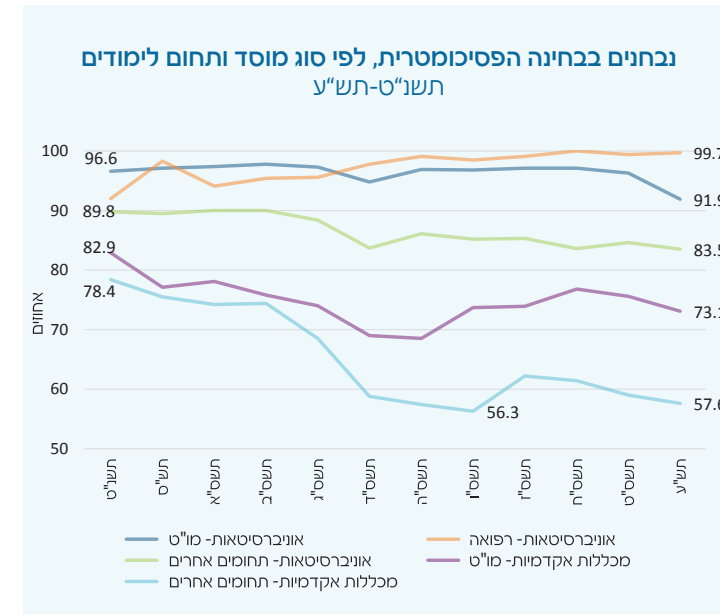
• אחת הדרכים לבחון את היקף הביקוש של תחום לימודים או מקצוע ואת מידת הסלקטיביות שלהם היא להסתכל על ממוצע ציוני המבחן הפסיכומטרי של המועמדים לתחום או המקצוע המבוקשים. הציונים מראים כי תחומי הלימוד הסלקטיביים ביותר הנלמדים באוניברסיטאות הם רפואה, משפטים, הנדסה ואדריכלות ומדעי הטבע.

• אחוזו ההיבחנות בקרב המועמדים לאוניברסיטאות עמד בתשע"ג על כ-83%, גבוה יותר מזה שבקרב המועמדים למכללות האקדמיות - כ-56% (64% בקרב המועמדים למכללות המתוקצבות ו-48% במכללות החוץ תקציביות) ו-58% בקרב המועמדים למכללות האקדמיות לחינוך.

• הנתונים מראים כי ממוצע הציונים בבחינה הפסיכומטרית גבוה יותר בקרב הסטודנטים שהחלו את לימודיהם באוניברסיטאות לעומת הסטודנטים במכללות האקדמיות, גם לפי חלוקה לתחומים. בקרב הלומדים במכללות האקדמיות, הציונים בקרב הסטודנטים במכללות המתוקצבות גבוהים מברבית התחומים מאלו של הסטודנטים במכללות החוץ תקציביות.

• שיעור הסטודנטים החדשים לתואר ראשון שנבחנו בבחינה הפסיכומטרית באוניברסיטאות בתחומי המו"ט הוא גבוה מאוד (91.9% בתש"ע). במכללות האקדמיות לעומת זאת, השיעור עומד על 73.1% לאחר ירידה חדה בעשור האחרון.

• הציון הפסיכומטרי הממוצע בקרב סטודנטים חדשים בתחומי המו"ט באוניברסיטאות בתש"ע עומד על 664.1 לעומת 583 בתחומים אחרים (לא כולל רפואה).

• גם הציון במכללות האקדמיות בתחומי המו"ט גבוה יותר מהתחומים אחרים ועומד על 567 לעומת 536, אך הוא עדיין נמוך משמעותית מהציון באוניברסיטאות.

עיקרי העשייה

מדיניות ות"ת ומל"ג

ועדת המשילות

הוועדה להסדרת המשילות בהשכלה הגבוהה הינה ועדה ציבורית שמונתה על ידי ראש הממשלה, שר החינוך ושר האוצר על מנת לבצע הערכה מחדש של מבנה המוסדות הרגולטוריים המופקדים על מערכת ההשכלה הגבוהה (קרי: מל"ג וות"ת), תוך בחינת הממשק בין מוסדות אלו לבין הממשלה, במטרה לחזק את מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, לשפר את תפקודה ולהעצים את יכולתה להגשים יעדים לאומיים.

בכתב המינוי הוגדרו לוועדה מספר מטרות:

א. שמירת האוטונומיה של המערכת מחד, אשר הינה ערובה לחופש אקדמי ולמצוינות אקדמית, ומתן ביטוי למדיניות הממשלה ולצרכים לאומיים מאידך, תוך מציאת איזון מושכל ובר קיימא בין השניים.

ב. יצירת מערך מוסדי קוהרנטי למל"ג/ות"ת, אשר יבטיח יציבות מבנית לאורך זמן, תוך חתירה לראייה מערכתית משותפת של כל הנוגעים בדבר.

ג. חיזוק יכולת תכנון מערכת ההשכלה הגבוהה על כל רבדיה (קרי: אוניברסיטאות ומכללות, מוסדות מתוקצבים וחוף תקציביים, מכללות אקדמיות לחינוך בתקצוב משרד החינוך ובתקצוב ות"ת), בהתאם למטרותיה ולצרכי המשק והחברה, ומיסוד הקשר בין תהליכי התכנון, בקרת האיכות והאקרדיטציה.

על מנת להביא להגשמת מטרות אלו התבקשה הוועדה לדון ולהציע הצעות בנושאים שלהלן:

א. עיצוב מבנה ארגוני/מוסדי מוגדר למל"ג/ות"ת, תוך הסדרת המבנה המנהלתי, היררכיית הניהול, חלוקת התפקידים, הסמכויות, ותחומי האחריות בתוך מבנה זה;

ב. הגדרת הזיקה ויחסי הגומלין בין המבנה של המל"ג/ות"ת לבין הגורמים הרלוונטיים בממשלה, כך שיחסי אלו ישרתו נאמנה את שמירת האוטונומיה של המערכת, בד בבד עם מתן ביטוי למדיניות הממשלה ולצרכים וליעדים הלאומיים;

ג. הרכב, כהונה, אופן בחירה ומינוי של חברי הגופים האלה, ושל בעלי התפקידים המרכזיים בהם וכד';

ד. שיפור תהליכי הבקרה, השקיפות והמידע לציבור;

ה. הוראות מעבר ושיוניים דרושים בחקיקה ו/או החלטות ממשלה.

תכנית מרכזי המצוינות (I-CORE)

הוועדה החלה לפעול בחודש דצמבר 2013, וצפויה להגיש המלצותיה במהלך חודש מאי 2014. חברי הוועדה, בנוסף לנציגים בכירים מוות"ת וממל"ג הם נציגים ממוגן מוסדות להשכלה גבוהה, נציגים ממשרדי ממשלה רלוונטיים לנושא: משרד רח"מ, משרד האוצר, משרד המשפטים, בית המשפט העליון וחברים נוספים.

תכנית מרכזי המצוינות (I-CORE: Israeli Centers of Research Excellence) היא מרכיב מרכזי בתכנית הרב שנתית להשכלה הגבוהה, שבמסגרתה הוקמו באופן מדורג מרכזי מחקר מובילים במגוון תחומים. המרכזים נועדו לחזק את תשתית המחקר בארץ לאורך זמן בתחומים נבחרים, ולבסס את מעמדה המחקרי של ישראל ברמה עולמית, ועל ידי כך לעודד שיתופי פעולה בין חוקרים מובילים בארץ לבין חוקרים בחו"ל. התכנית אומצה בהחלטת ממשלה במרץ 2010 (החלטת הממשלה מספר 1503 מיום 14.3.2010).

במסגרת הגל הראשון של התכנית, הוקמו ארבעה מרכזי מצוינות שהחלו את פעולתם בתשע"ב (אוקטובר 2011). במסגרת הגל השני הוקמו 12 מרכזי מצוינות נוספים שהחלו את פעולתם בתשע"ג (מאי 2013). מתוך 16 המרכזים, חמישה עוסקים בנושאי מחקר במדעי הרוח, במדעי החברה ובמשפטים, ו-11 בנושאי מחקר במדעים מדויקים, הנדסה, מדעי החיים ורפואה.

בכל מרכז נוצרת מסה קריטית של חוקרים מעולים בתחומם, שבאים מקרב אנשי הסגל והחוקרים במוסדות להשכלה גבוהה ובמוסדות מחקר, אליהם מצטרפים חוקרים חדשים ומבטיחים שקליטתם מלווה במענקים נדיבים לפעילות מחקר ולרכישת ציוד. חוקרים אלו נקלטים בסגל האקדמי של המוסדות השותפים במרכז.

במסגרת כל מרכז נרכשו ו/או משודרגות תשתיות מחקר מרכזיות מתקדמות בתחומן לשימוש כלל הקהילה האקדמית בארץ, וכך מתאפשר ניצול מיטבי של הפוטנציאל המדעי של מדינת ישראל. בנוסף, חוקרים החברים במרכז נהנים מתקציב נכבד המיועד לפעילות שוטפת של המרכז ובכללה פעילות בינלאומית, מלגות לתלמידי מחקר ולבתר-דוקטורנטים, שימוש בציוד וחומרים, כוח-אדם טכני ואדמיניסטרטיבי תומך וכיו"ב. כל אלו נועדו לתמוך בגידול בהיקף שיתופי הפעולה המחקריים הבין-מוסדיים בארץ ובהעמקת שיתופי פעולה מחקריים בין-לאומיים, תוך קידום מחקר פורץ דרך.

התקציב הכולל של 16 המרכזים הינו כ-700 מיליון ש"ח לתקופה של חמש שנים לכל מרכז, מתוכם ות"ת מתקצבת 450 מיליון ש"ח. עם הקמת הגל השני של מרכזי המצוינות הושלם שלב ההקמה של התכנית. בשלב זה, מעבר לניהול השוטף של מרכזי המצוינות, מושם דגש על תהליך המעקב, הבקרה והמדידה של התכנית והמרכזים.

מוסדות הלימוד השותפים במרכזים שהוקמו עד כה הם אוניברסיטאות המחקר, האוניברסיטה הפתוחה, המרכז הבינתחומי הרצליה ומכללת עמק יזרעאל. מוסדות נוספים ששותפים הם המרכזים הרפואיים שיבא, הדסה וסוראסקי ומרכז ידע גליל עליון.

תהליך מעבר המכללות האקדמיות לחינוך לאחריות תכנון ותקצוב ות"ת

בסוף שנת 2011 נחתם מזכר הבנות בין משרד החינוך לוות"ת בנוגע למעבר הדרגתי של מכללות אקדמיות לחינוך לאחריות ות"ת בכפוף לעמידה במספר תנאי סף, כגון: איתנות פינוסית, זכויות קנייניות בקרקע, גודל מוסד וכו', במסגרת מעבר עצמאי או במסגרת מיזוג עם מוסד אקדמי אחר. הסכם זה נחתם בין היתר בעקבות המלצות של מספר ועדות, שהוקמו לבחינת התנהלות המכללות האקדמיות לחינוך ואיכות הכשרת כוח האדם בהוראה¹.

נכון להיום כל המוסדות האקדמיים המתוקצבים ע"י המדינה, למעט המכללות האקדמיות לחינוך, נמצאים תחת אחריות תכנון ותקצוב ות"ת, כך שראשית המעבר יאפשר לכלול את מערכת ההכשרה להוראה בתוך מערכת ההשכלה הגבוהה ותחת אחריות הגופים המקובלים. כמו כן, המעבר יאפשר התאמה למערכת האקדמית המקובלת בוות"ת בנושאים שונים, כגון: עצמאות אקדמית וניהולית במוסדות (בהתאם לסעיף 15 לחוק המל"ג), פיתוח תחומים תומכי חינוך, עדכון מודל ההוראה לסטנדרטים האקדמיים המקובלים, פעילות במסגרת רב-שנתית תקציבית ואקדמית ועוד.

לקראת שנה"ל תשע"ג, הועברה המכללה לחינוך אחזה לאחריות ות"ת דרך מיזוגה עם המכללה האקדמית הכללית אשר הייתה באחריות ות"ת.

בהתאם להחלטה שר החינוך ויו"ר ות"ת החלה עבודה משותפת של הגורמים המקצועיים ממשרד החינוך ומוות"ת, וגובש מתווה הדרגתי למעבר מכללות נוספות בשלוש פעימות, תוך התייחסות למעבר המכללות הבשלות ביותר למעבר מחד, ומענה לפריסה המוגזרת מאידך בכפוף לתנאי הסף. בפעימה הראשונה הצפויה להתבצע כבר בשנה"ל תשע"ה, מועמדות למעבר המכללות סמינר הקיבוצים ובית-ברל אשר נמצאו כבשלות ביותר למעבר. בפעימה השנייה מתוכננות לעבור עד שלוש מכללות נוספות: שתי מכללות אשר יתנו מענה לפריסה המוגזרת במערכת (מכללה אחת מהמגזר הממלכתי-דתי ואחת מהמגזר הערבי) ומכללה נוספת שתמצא מתאימה. במסגרת הפעימה השלישית תעבורנה מכללות נוספות, אשר בשלב זה אינן עומדות בתנאי המעבר שנקבעו, ועל כן ידרש עוד זמן להבשלת התנאים וביצוע ההתאמות למעבר.

בנוסף, יוקם מנגנון לתיאום בין משרד החינוך לוות"ת אשר יבטיח שיתוף פעולה בין שני המשרדים בכדי להתאים, לווסת ולנתב את מתכונת ההכשרה והיקפה לפי צרכי המערכת.

1 ועדות בן-פרץ (2001), אריאב-כץ (2004), תומר (2004), דברת (2005), אריאב (2006)

קריטריונים ותנאי סף להגשת בקשה להיתר הכרה במוסד להשכלה גבוהה

מתחילת שנות האלפיים אנו עדים לפתיחה של מוסדות אקדמיים חדשים רבים במדינת ישראל. בחלק ממוסדות אלו נמצאו לאחרונה בעיות בתחומים האקדמיים, הפיננסיים והמשפטיים. הגידול במוסדות לא לווה בגידול תואם בכמות חברי הסגל הבכיר, ובאחרונה יותר מתמיד, בולט מאוד מחסור החמור במאגר הסגל האקדמי הבכיר בכלל המערכת. כך גם בולט מחסור במקומות להכשרה קלינית במקצועות הבריאות, המהווים משאב לאומי מוגבל. יתרה מזאת, חלק מהבעיות במישור האקדמי נובעות מכך שהיקף הסגל ורמתו במוסדות רבים אינם מבטיחים רמה אקדמית נאותה ומגוונת.

בנוסף, באחרונה אנו עדים לתופעה של מוסדות שקבלו היתר/הכרה כמוסדות שאינם מתוקצבים, ואשר נקלעו זמן קצר מתחילת פעילותם למצוקה פיננסית משמעותית המקשה על תפקודם התקין. כמו כן, גם בהיבטים המשפטיים/תאגידיים מתגלות מעת לעת סוגיות העלולות לפגוע בעצמאותם של המוסדות ובהתנהלותם התקינה.

מצב זה חייב את הוועדה והמל"ג לחשיבה מחודשת מתוך ראייה מערכתית בכל הנוגע לרמה ולאופי הבדיקות במישורים השונים לפתיחת מוסדות חדשים, על מנת לכלול התייחסות מיוחדת ברמה המוסדית, ואשר מתבססת ומעגנת בין היתר הנחיות והחלטות קיימות במישורים אלה. במטרה לשמור על הרמה האקדמית, על איתנותם הפיננסית של המוסדות להשכלה גבוהה, על עצמאותם וניהולם התקין וכן על הווייתם ואיכותם של מערכת ההשכלה הגבוהה, תוך בניית סביבה אקדמית רב-תחומית, עלה הצורך בהסדרת הקריטריונים להיתר ולהכרה במוסדות להשכלה גבוהה.

מטרת הסדרת הקריטריונים התבססה על הצורך בהבטחת רמתו האקדמית הנאותה של המוסד במקביל להתנהלות תקינה, יציבה ואחריות, תוך התייחסות למרכיבים מרכזיים החייבים להתקיים במוסד ובכללם: הגדרת ייעודו של המוסד, אופן המשילות שלו, איתנותו הפיננסית, גודל המוסד, התשתיות, המגוון הדיסציפלינרי המוצע והאסטרטגיה האקדמית של המוסד.

תקציב וקביעת סדר עדיפויות

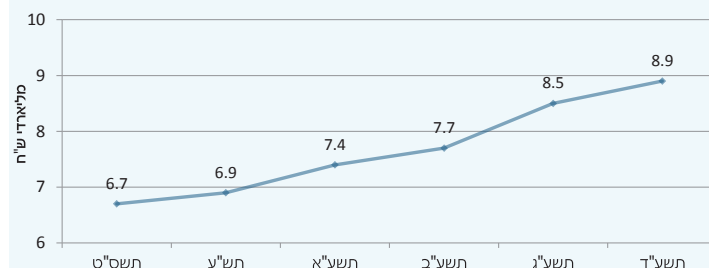
תקציב תשע"ד

התקציב הרגיל של ות"ת לשנה"ל תשע"ד עומד על כ-8.9 מיליארד ש"ח המהווה גידול של כ-443 מיליון ש"ח בהשוואה לתקציב השנה הקודמת (במחירים שוטפים). תקציב זה כולל בין היתר תוספת חדשה בגובה של כ-280 מיליון ש"ח, בהתאם לתכנית הרב שנתית לשנים תשע"א-תשע"ו, ששמה לה ליעדים את עידוד המצוינות המדעית-מחקרית, שיפור באיכות ההוראה וההון האנושי הנרכש והגדלת הנגישות לחרדים ולבני מיעוטים. תקציב זה מיועד, בין היתר, לעידוד קליטה וחדוש סגל באוניברסיטאות ובמכללות, גידול במספרי הסטודנטים במכללות, הגדלת מענקי המחקר התחרותיים באמצעות הקרן הלאומית למדע, שיתוף פעולה מדעי עם הקהילה האירופית ותכניות להרחבת הנגישות להשכלה גבוהה בקרב האוכלוסייה החרדית ובני מיעוטים.

מעבר לכך, תקציב תשע"ד כולל תוספות ייעודיות אחרות (תוספת סטודנטים לרפואה, תוספת סטודנטים לסיעוד, חברת יישום, שיתוף פעולה אקדמי עם סין והודו וכיו"ב), עדכון מדדים והפחתה בתקציב המדינה (כ-90 מיליון ש"ח).

סה"כ תקציב מערכת ההשכלה הגבוהה גדל בשנים תשס"ט-תשע"ד בכ-2.2 מיליארד ש"ח (במחירים שוטפים). עיקר תוספת התקציב בשנים אלו יועד עבור קליטת חברי סגל (גידול של 24%), עבור הרחבת הנגישות לאוכלוסיות המיוחדות (שיעור גידול של כ-123%) ועבור תקציבי מחקר (שיעור הגידול היו כ-26%), וזאת, כאמור בהתאם למדיניות תקציב התכנית הרב שנתית ששמה לה כמטרת את עידוד המצוינות, שיפור באיכות ההוראה וההון האנושי והרחבת הנגישות לבני מיעוטים וחרדים.

תקציב מקורי של ות"ת
תשס"ט-תשע"ד, מחירים שוטפים

תשתיות מחקר מרכזיות באקדמיה הן הבסיס לפוטנציאל של צמיחה וחדשנות מחקרית ומשמשות כמנוע של צמיחה כלכלית וחברתית. עם השנים, תשתיות מחקר מרכזיות מתקדמות הופכות להיות יקרות ומורכבות ודורשות כח אדם רב ומגוון להקמתן ולתפעולן. במקרים רבים נדרשים לשם הקמתן שיתופי פעולה ברמה לאומית או בינלאומית. לפיכך, בעשור האחרון מדינות רבות החלו בתהליכי תכנון של הקמת תשתיות מחקר מרכזיות מתוך ראייה מערכתית וקביעת סדרי עדיפויות למספר שנים קדימה.

התכנית הרב-שנתית של הוות"ת התמקדה במתן תמריצים למוסדות ובהקניית כלים להשבת חוקרים ולגיוס חוקרים חדשים, ובגידול דרמטי בתקציבי המחקר התחרותי. מאמצים אלו, על מנת לשאת פרי בטווח הארוך, חייבים להיות מלווים גם בסביבה מחקרית הולמת ובכלל זה בזמינות של תשתיות מחקר מתקדמות.

לאור זאת, החליטה הוות"ת לקיים תכנון אסטרטגי לטווח בינוני וארוך, שיאפשר לוות"ת באופן יזום ומתוך סדרי עדיפויות לפתח ולהקים תשתיות מחקר מרכזיות לאקדמיה, ולהצטרף לתשתיות מחקר בינלאומיות קיימות. בסוף שנת 2012 החליטה מליאת הוות"ת על הקמת ועדת היגוי מייעצת קבועה לוות"ת בנושא תשתיות מחקר מרכזיות לאקדמיה, אשר בראשה עומד פרופ' דוד הורן, ושתיפקידיה הם:

- א. מיפוי תשתיות המחקר המרכזיות באקדמיה;
- ב. גיבוש הצעה למפת דרכים מתועדפת של התשתיות הנדרשות;
- ג. בחינת הצעות והזדמנויות שעולות בצורה שוטפת לתשתיות חדשות ולשיתופות בתשתיות בינלאומיות, והערכת התאמתן למפת הדרכים.

הוועדה המייעצת ושש תת הוועדות התחומיות אשר בחנו את התשתיות הקיימות, ערכו ואספו את הצרכים הדרושים וגיבשו סדרי עדיפויות והמלצות לוות"ת בנושא. המלצות אלו מופיעות במפת הדרכים הראשונה לתשתיות מחקר מרכזיות לאקדמיה לשנת 2013. מנגנון זה יפעל באופן דינאמי וההמלצות יעודכנו תקופתית.

ות"ת דנה בהמלצות הוועדה בחודש דצמבר 2014 והחליטה לברך על התהליך, ולבחון קידומן של התשתיות השונות וכבר לשריין תקציב לנושא לשנה הנוכחית. קידומן ובחינתן של חלק מהתשתיות כבר בעיצומן - הצעה להקמת תשתית לעכברים מהונדסים גנטית הועברה לפורום תל"מ (תשתיות לאומיות למחקר ולפיתוח), ות"ת יצאה בפניה לאיסוף מידע מהמוסדות במטרה ליישם את תשתית "גישה מרוחקת לנתוני הלימ"ס" וות"ת אישרה את תשתית התמיכה במחשוב ענן.

מסמך "מפת הדרכים לתשתיות מחקר מרכזיות" עתיד להתעדכן בשנה הקרובה, בהתאם לתגובות שתגיענה מקהילת המחקר ולמידע חדש שיתווסף.

2 קישור למפת הדרכים: <http://che.org.il/?p=30767>

תשתיות פיזיות

תכנית תחרותית בפיתוח פיזי

בשנת 2011 אישרה ות"ת מודל הקצאה וביצוע של תקציב הפיתוח הפיזי למוסדות המתוקצבים על ידה בסך 400 מיליון ש"ח לשנים 2010-2016, אשר נקבע במסגרת התכנית הרב-שנתית בין ות"ת למשרד האוצר. בנוסף לתקציב זה, המיועד כולו לבניה חדשה, הוקצו סכומים מיועדים נוספים עבור שדרוג תשתיות במבנים קיימים ועבור סיוע בהתאמות נגישות לבעלי מוגבלויות.

מודל הפיתוח הרב-שנתי חולק לשתי תכניות:

א. במסגרת התכנית הראשונה הוקצו 300 מיליון ש"ח באמצעות הקצאה מבוססת צרכים, המשריינת תקציב רב-שנתי למוסדות שבהם היחס הכולל של שטח/סטודנט (לפי תחום לימודים) נמוך מיעד מערכתי, בשקלול מאפייני פריפריה ואזורי עדיפות.

ב. במסגרת התכנית השנייה המוגדרת כתכנית תחרותית הוקצו 100 מיליון ש"ח נוספים, והיא תתבצע בשתי פעימות: פעימה ראשונה לשנים תשע"ג-תשע"ד והשנייה לשנים תשע"ה-תשע"ו.

התכנית התחרותית מופעלת זו הפעם הראשונה כחלק מהתכנית הרב-שנתית של ות"ת, לאחר שבתכניות הקודמות הונהגה רק ההקצאה המבוססת צרכים. התכנית התחרותית מאפשרת גמישות בהקצאה במהלך התכנית הרב-שנתית, קידום יעדי מדיניות נוספים ותמיכה פרטנית בפרויקטים בעלי תרומה ייחודית על בסיס עקרונות תחרותיים מוגדרים. בכך, משלימה תכנית זו את עקרון התכנון ארוך הטווח הבא לידי ביטוי בתכנית ההקצאה.

ביואר 2014 הופעלה הפעימה הראשונה של התכנית התחרותית. קרוב ל-20 פרויקטים נבחנו על ידי ועדת שיפוט שהסמיכה ות"ת, אשר דירגה את ההצעות בהתאם לתנאי סף ולקריטריונים הבאים: קליטת סגל בהתאם ליעדי ות"ת, חידוד יתרונות יחסיים של המוסד ותרומה ייחודית ואזורית. ניקוד נוסף ניתן עבור שימוש בשיטות יישום נאותות כגון הבטחת קרן תחזוקה או בניה "ירוקה".

בהתאם להחלטות הוועדה, אושרה תמיכת ות"ת בתשעה פרויקטים באוניברסיטאות ומכללות שונות: הטכניון, חיפה, תל אביב, בן גוריון, מכון ויצמן, אריאל, המכללה האקדמית עמק יזרעאל, המרכז האקדמי רופין ושנקר.

פרויקטים אלו יזכו בתמיכת ות"ת לפי התעריפים הקבועים להשתתפות ות"ת בבניוי או בהתאם לסכום ההשתתפות שביקש המוסד (הנמוך מהם) בכפוף למגבלת התקציב הכוללת.

במהלך שנת 2016 לקראת סוף התכנית הרב-שנתית צפויה להתקיים הפעימה השנייה של התכנית התחרותית.

בשנת 2012 סוכם על ידי ות"ת ומשרד האוצר על תכנית משותפת ראשונה מסוגה, שמציעה תמיכה תקציבית בהקמת מעונות סטודנטים במוסדות שבתקצוב ות"ת, בהיקף של 100 מיליון ש"ח. זו הפעם הראשונה שוות"ת תומכת בנושא, פעולה שהצריכה בחינה מקדמית מקיפה של תחום המעונות באופן כללי

מעונות

ובפרט של התנאים בכל אחד מן המוסדות בנוגע ליכולת כלכלית ותפעולית, חלופות דיור באזור, זמינות קרקע, תנאי התכנון והרישוי וכדומה.

במסגרת התכנית התקבלו כ-25 הצעות להקמת מיזמי מעונות במוסדות, שמהן נבחרו 14 פרויקטים בלבד. הבחירה נעשתה על פי קריטריונים בהתאם ליעדי התכנית כפי שהוגדרו בסיכום בין ות"ת לבין משרד האוצר. העיקרים שבהם נגזר ליצירת היצע של חלופות דיור, אשר תסייע בהפחתת לחצי הביקוש הכלליים בשוק הדיור הכללי, וכן בהפחתת הנטל הכלכלי על ציבור הסטודנטים. בנוסף, שולבו בתכנית מטרות נוספות, כגון מענה נקודתי גם באזורי פריפריה המתאפיינים בהיצע דיור נמוך בסביבת המוסדות, או בקשיים תחבורתיים. בתחילת שנת 2013, אישרה ות"ת את המימון ל-14 הפרויקטים הזוכים, על פיהם אמורים להיבנות מעונות בהיקף כולל של מעל 3,000 "מיטות", ואשר חלקם נמצא כבר בימים אלו בשלב המכרזים או בתחילת הביצוע.

בעקבות התכנית הראשונה והביקוש המשמעותי למעונות בקרב המוסדות האקדמיים השונים, סוכם באחרונה עם משרד האוצר על הקצאה נוספת של כ-160 מיליון ש"ח, שתאפשר הפעלה של תכנית שנייה להקמת מעונות סטודנטים, אשר תהווה הרחבה של התכנית הראשונה ותופעל בשני "קולות קוראים". הקול הקורא הראשון יופנה מידיה למוסדות שבתקצוב ות"ת, בתנאים דומים לאלו של התכנית הראשונה ועל בסיס עבודת הרקע שנעשתה מול מוסדות אלו בתכנית הראשונה. בקול הקורא השני, הצפוי בעוד כחצי שנה, תתאפשר ככל הניתן גם השתתפותם של מוסדות אקדמיים שאינם בתקצוב ות"ת, בין היתר באמצעות שיתופי פעולה עם רשויות מקומיות להקמת מיזמים גדולים. על מנת לאפשר הרחבת התמיכה גם למוסדות שאינם בתקצוב ות"ת, יפותחו בחודשים שעד הפצת הקול הקורא מנגנונים מתואמים למיפוי, הפעלה ובקרה של מיזמי מעונות במוסדות אלו בשיתוף כל הגורמים הרלוונטיים.

בשנה"ל תשע"ג החלה ות"ת/מל"ג ביישום תכנית מקיפה לפיתוח הקשרים האקדמיים עם סין והודו וחיזוק מעמדה האקדמי של מדינת ישראל בעולם. כיום, מתהדק שיתוף הפעולה האקדמי בין ישראל למדינות אלו, ובשנה"ל תשע"ד נקלטו בכלל המוסדות להשכלה גבוהה כ-450 סטודנטים ובת-דוקטורנטים נוספים מסין ומהודו. התכנית מתנהלת כיום דרך ארבעת ערוצי הפעולה הבאים:

א. **מענקי מחקר משותף** - בין הקרן הלאומית למדע בישראל (ISF) לבין הקרן המקבילה בסין (NSFC): בסבב הראשון הוגשו 89 הצעות מחקר משותפות בנושאים: פיזיקה, כימיה וחקלאות, ומהם נבחרו 12 הצעות למימון. בסבב השני הוגשו 62 הצעות למחקר משותף בתחומים של מדעי החיים והרפואה הנמצאות היום בשלבי סינון.

כמו כן פורסם קול קורא למענקי מחקר משותף בין ה-ISF ובין מועצת המענקים לאוניברסיטאות בהודו (UGC). במסגרת התכנית המשותפת

עם הודו יצא השנה קול קורא להצעות מחקר משותפות בנושאים מדעים מדויקים ומדעי הרוח. הוגשו 66 הצעות מחקר הנמצאות עתה בעיצומו של תהליך ההערכה. ההצעות הנבחרות ימומנו בתשע"ה.

ב. **מענקים לבת-דוקטורנטים סינים והודים** - 100 מלגות תלת-שנתיות מוצעות לבת-דוקטורנטים מצטיינים מסין ומהודו מידי שנה בכל תחומי הלימוד. בתשע"ג ובתשע"ד נקלטו כ-170 בת-דוקטורנטים סינים והודים באוניברסיטאות השונות למחקר במגוון תחומים. בתשע"ה צפויים להיקלט כ-100 בת-דוקטורנטים נוספים.

ג. **עידוד קליטת סטודנטים סינים והודים לתואר ראשון ושני** - במוסדות המתוקצבים להשכלה גבוהה פועלת מידי שנה תכנית לקליטת 100 סטודנטים מצטיינים מסין ומהודו ללימודי תואר ראשון ושני. מימון ות"ת לתכניות הנבחרות כולל מימון חד פעמי להסבת התכנית לאנגלית, או לשיווק ומתן מעטפת תמיכה בתכנית וכן מלגות לסטודנטים המצטיינים. עד כה נבחרו שבע תכניות אשר מעניקות מלגות לסטודנטים מצטיינים מסין והודו במגוון תחומים: הנדסה, כימיה, ארכיאולוגיה, מזרח תיכון ואסלאם, מנהל עסקים בינלאומי ולימודי מדבר.

ד. **תכנית לקליטת סטודנטים מצטיינים מסין ומהודו ללימוד קורסי קיץ בישראל** - התכנית מיועדת לקלוט 250 סטודנטים מסין ומהודו ללימודי קורסי קיץ בישראל במטרה ליצור חשיפה של האקדמיה הישראלית, ולעודד סטודנטים מסין ומהודו להירשם לתארים מתקדמים בישראל. עד כה נבחרו 10 קורסים אשר מציעים מלגות לסטודנטים מצטיינים מסין ומהודו בתחומים שונים: לימודי מדבר, אולפן עברית, מתמטיקה, הנדסה, חלל, יזמות ועסקים, חקלאות, אבטחת מידע ועוד. בקיץ תשע"ג החל המחזור הראשון עם כ-180 סטודנטים מסין ומהודו, ואנו צופים לקלוט כ-250 סטודנטים במחזור שני בקיץ תשע"ד.

במסגרת פעילות ות"ת/מל"ג לקידום שיתוף הפעולה האקדמי עם סין, בנובמבר 2013, השתתפו נציגי מל"ג ביריד לימודים בינלאומי בסין, שמטרתו גיוס סטודנטים סינים ללימודים גבוהים בכל העולם. ביריד הוקם דוכן של האקדמיה הישראלית ובו השתתפו נציגים משמונה מוסדות להשכלה גבוהה מישראל: אוניברסיטת תל-אביב, האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת בר אילן, אוניברסיטת בן גוריון, הטכניון, מכללת סמי שמעון להנדסה והמרכז האקדמי למשפט ועסקים. בנוסף להשתתפות ביריד ביקרו נציגי מל"ג באוניברסיטאות מובילות בסין, ובכוונת המל"ג להשתתף שוב ביריד הקרוב.

במסגרת המעורבות הבינלאומית של האקדמיה הישראלית, יוקם בקרוב פורטל לימודים "Study in Israel", שירכז בשפה האנגלית את כל התכניות הנלמדות בכלל המוסדות להשכלה גבוהה בישראל, ויכיל מידע שימושי עבור אוכלוסיית הסטודנטים הזרים בפורטל אחד נוח וזמין למשתמש.

תכניות המסגרת למחקר ולפיתוח של האיחוד האירופי (Horizon 2020)

תכניות המסגרת למחקר ולפיתוח של האיחוד האירופי הן התכניות הגדולות ביותר בעולם לשיתוף פעולה מדעי ותעשייתי. תכנית המסגרת הנוכחית, אשר החלה בשנת 2014, היא התכנית Horizon 2020. היקף התכנית צפוי לעמוד על 77.0 מיליארד יורו לתקופה של 7 שנים (2014-2020).

מטרת ישראל בהשתתפות בתכנית היא לפתוח בפני גופים ישראליים שער להשתלבות אסטרטגית במסגרות המחקר, הפיתוח והשיווק של אירופה ולהרחיב את תחומי הפעילות העולמית של התעשייה. Horizon 2020 כוללת שלושה מסלולי-אב עיקריים:

א. **מסלול "מציאות במדע" (Excellent Science)** שמטרתו גיוס, עידוד וטיפול של חוקרים מצטיינים, והוא כולל מתן מענקי מחקר, השקעה בתשתיות ועוד.

ב. **מסלול "מנהיגות תעשייתית" (Industrial Leadership)** שמטרתו ביצוע השקעות אסטרטגיות בטכנולוגיות מפתח, עידוד השקעות במחקר ובחדשנות ועידוד סיוע לחברות קטנות ובינוניות בתחומים שונים.

ג. **מסלול "אתגרי החברה" (Societal Challenges)** שמטרתו עידוד פריצות דרך באמצעות שיתופי פעולה מדעיים רב-תחומיים, בתחומים כגון רפואה, מזון, תחבורה ועוד.

בנוסף התכנית מעניקה תמיכה גם לשלושה תת-מסלולים נוספים המתמקדים בפיתוח מהיר יותר של תרופות (Innovative Medicines Initiative), מחקר ופיתוח בתחום האווירונאוטיקה לשם פיתוח טכנולוגיות חדשות ליישום בתחומי התחבורה האווירית במטרה להפחית את הפגיעה בסביבה (Clean Sky), ומחקר ופיתוח ארוכי טווח ופורצי דרך של טכנולוגיות תאי דלק ומימן.

חלקה של ישראל בתכניות המסגרת האירופי נקבע בהתאם ליחס התמ"ג המקומי מסך התמ"ג האירופי (כולל ישראל). חלקה של ישראל בתכנית החדשה ימומן באופן הבא: ות"ת - 50%; משרד הכלכלה - 35%; משרד המדע - 10%; משרדים רלוונטיים אחרים - 5%.

לעומת התכנית השביעית של הקהילה האירופית (FP7), שהסתיימה בשנת 2013, ההצטרפות ל-Horizon 2020 כרוכה בתוספת עלויות משמעותית עבור ות"ת. הגידול בעלויות נובע הן מהגדלת סך עלויות התכנית, מכ-55 מיליארד יורו בתכנית ה-FP7 לכ-77 מיליארד יורו ב-Horizon 2020, הן מהגדלת חלקה של ות"ת במימון עלויות ההשתתפות של מדינת ישראל בתכנית מ-45% ב-FP7 ל-50% בתכנית הנוכחית והן מהגידול בתמ"ג הישראלי ביחס למוצע האירופי.

הארגון האירופי לחקר חלקיקים (CERN)

ה-CERN (Conseil Européen pour la Recherche Nucleaire) הינו ארגון אירופי המאגד את המרכז הגדול והמתקדם בעולם לחקר חלקיקים. משנת 1991 מדענים ישראלים פעילים בארגון, ומשנת 2011 ישראל נמצאת במעמד של חברה בו, והינה המדינה הראשונה מחוץ לאירופה שהתקבלה כחברה מלאה בפרויקט היוקרתי.

דמי החבר השנתיים של מדינת ישראל בפרויקט עומדים על סך של כ-13.1 מיליון יורו ומומונים, בהתאם להחלטת הממשלה מספר 3159 מיום 17.4.2011, באופן הבא: ות"ת - 52%; משרד התמ"ת - 17%; משרד המדע והטכנולוגיה - 7%; משרד החוץ - 7%; משרד ראש הממשלה - 10%; משרד האוצר - 7%.

בנוסף, ות"ת והאוניברסיטאות המשתתפות מממנות את דמי החבר של מדינת ישראל בגלוי ה-ATLAS שב-CERN, וכן מממנת את השתתפות המדענים הישראליים בתכניות מחקר ופיתוח שונות המתקיימות ב-CERN, ואת פעילות הוועדה הלאומית לאנרגיות גבוהות של האקדמיה הלאומית למדעים האחראית בין היתר גם לנושא ה-CERN.

קידום אוכלוסיות באקדמיה: נשים, חרדים, ערבים

ייצוגן של נשים בסגל האקדמי הבכיר היום בישראל נמוך ומאופיין בהיבדלות מגדרית על פני תחומים, על פני דרגות רוחביות ואנכיות, ובאחוזי השתתפות נמוכים גם בהשוואה בינלאומית - שיעור הנשים בסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות בארץ עלה היה כ-28% בתשע"א, לעומת השיעור הממוצע של הנשים בסגל ב-27 ממדינות האיחוד האירופי המוערך בכ-40%. גם ייצוגן של נשים בקרב הסטודנטים בתארים השונים משתנה בצורה משמעותית מתחום לתחום ומשקף חסמים ותפיסות מגדריות מסורתיות. מל"ג וות"ת הכירו בקידום ייצוג הנשים כיעד חשוב הן מטעמים של צדק והוגנות והן לשם קידום המצוינות האקדמית עצמה.

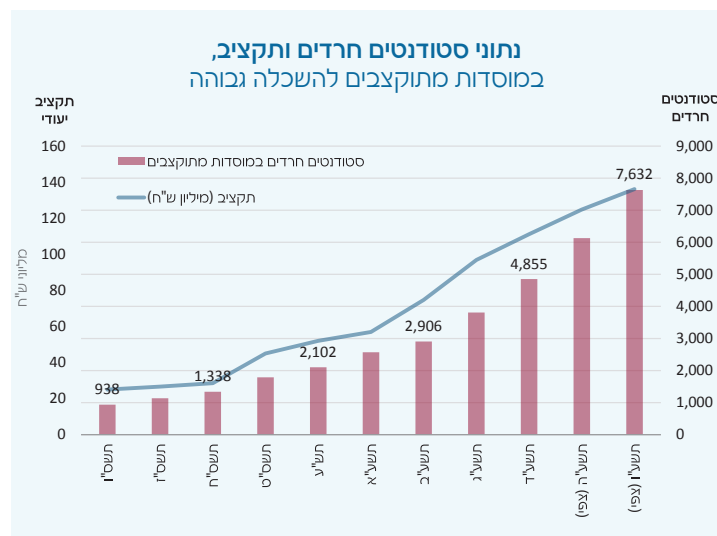
על מנת לקדם את ייצוגן של הנשים בסגל האקדמי במוסדות להשכלה גבוהה הוקם בפברואר 2011 צוות בראשות פרופ' רבקה כרמי ("ועדת כרמי"), אשר המליץ על כיווני פעולה בנושא.

במטרה להמשיך ולקדם את נושא ייצוג וקידום נשים במוסדות להשכלה גבוהה בכלל הוחלט על הקמת ועדת היגוי קבועה משותפת למל"ג ולות"ת בראשות פרופ' רות ארנון, נשיאת האקדמיה הישראלית הלאומית למדעים. הוועדה משמשת גם ככת ועדה של המועצה הלאומית לקידום נשים במדע לטכנולוגיה שליד משרד המדע.

קידום ייצוג נשים בסגל במוסדות להשכלה גבוהה

3 מקור הנתון הבינלאומי: "She Figures 2012", Gender in Research and Innovation Statistics and Indicators, European Commission, 2013

לצד הפעילות של המוסדות המתוקצבים להשכלה גבוהה, פועלים במרץ גם המוסדות האקדמיים החוץ תקציביים אל מול הציבור החרדי. כך, כבר יותר מעשור פועל הקמפוס החרדי של הקריה האקדמית אונן, אשר בשנים האחרונות הרחיב את פעילותו גם למקצועות הבריאות. בנוסף, בחודשים האחרונים שוקדים גם מוסדות אקדמיים חוץ תקציביים אחרים על הקמת מח"רים או פתיחת תכניות ייעודיות לחרדים. בין מוסדות אלה ניתן למצוא את המסלול האקדמי של המכללה למנהל, המרכז ללימודים אקדמיים אור יהודה והמכללה האקדמית נתניה. גם המכללות האקדמיות לחינוך פועלות להרחיב את פעילותן אל מול המגזר החרדי. במיוחד ניתן לציין את פעילותן של המכללה ירושלים, מכללת הרצוג, מכללת בית ברל, מכללת חמדת הדרום ומכללת שאנן.

ות"ת פועלת להרחבת הגישות של ערבים, דרוזים וצ'רקסים בישראל למערכת ההשכלה הגבוהה. מתחילת החומש ות"ת מגבשת ומפעילה תכנית הוליסטית עבור אוכלוסייה זו המטפלת במכלול החסמים, שנמצאים בדרכה, החל בבית הספר התיכון וכלה בלימודים לתארים מתקדמים והשתלבות בשוק העבודה. את התכנית מלווה ועדת היגוי אשר בראשה עומד פרופ' פייסל עזאיה, סגן יו"ר ות"ת. לנוכח מורכבות הנושא וחשיבותו, כתנאי הכרחי לקבלת סיוע תקציבי, הוות"ת דרשה מינוי אחראי בכל אחד מהמוסדות המתוקצבים על ידה בכפיפות לנשיא או לרקטור. כן דרשה ות"ת תרגום אתרי האינטרנט של המוסדות המתוקצבים לשפה הערבית. להלן הדגשים העיקריים בתכנית:

א. שיפור מתן המידע וההכוון המקצועי להשכלה גבוהה באמצעות הרחבת מרכזי "הישגים" ליישובי החברה הערבית⁵ (שבהם לא פועלים מרכזי הכוון) וביצוע פעילות חשיפה והכנה לאקדמיה בבתי ספר תיכוניים (תכנית משותפת לוות"ת, משרד החינוך ומשרד רוה"מ הנמצאת בימים אלו בתהליך ההכנה הסופי);

ב. התאמת מסלולי הכנה קדם-אקדמיים לצרכי הסטודנטים הערבים באמצעות מעטפת סיוע ייחודית למכונות המתוקצבות על ידי ות"ת, ומתן מלגות סיוע למצטיינים אשר ימשיכו ללימודי התואר הראשון;

ג. תמיכה בסטודנטים ערבים בתואר הראשון (בעיקר בשנה א') במטרה לעודד השתלבות איכותית בלימודים תוך צמצום נשירה, גרירת לימודים ומעבר בין חוגים. במסגרת זו ניתן תקציב למוסדות המתוקצבים ע"י ות"ת למתן תמיכה חברתית, תמיכה אקדמית, ייעוץ אישי, שיפור מיומנויות למידה, תגבור שפתי וכדומה. למוסדות ניתנת גמישות בתמהיל השימוש בתקציב בהתאם לצרכים המוכרים, כל זאת בכפוף לבקרתה של ועדת ההיגוי. בנוסף, על מנת להקל על הסטודנטים מהחברה הערבית את המפגש הראשוני עם האקדמיה, השפה העברית והתרבות הישראלית פועלת תכנית "צעד לפני כולם", אשר מתבצעת כחודשיים לפני מועד פתיחת הלימודים לתואר הראשון וכוללת תגבור שפתי, אוריינטציה אקדמית וכד'.

ד. מתן מלגות סיוע בשכ"ל לסטודנטים לתואר ראשון מרקע סוציאקונומי נמוך ובתחומי לימוד "מועדפים" - זוהי תכנית משותפת לוות"ת, משרד רוה"מ, משרד החינוך, מפעל הפיס וקרנות פילנתרופיות מחו"ל. המלגה ניתנת במשך הזמן התקני ללימודי התואר של הסטודנט ועומדת על 10,000 ש"ח בשנתיים הראשונות ו-5,000 ש"ח בשנים התקניות הנותרות להשלמת התואר הראשון. בתשע"ד החל המחזור הראשון של התכנית, שבו הוענקו מלגות ל-650 סטודנטים ערבים.

5 בכל מקום בו אנו משתמשים במונחים כגון "חברה ערבית", "ערבים" וכדומה, הכוונה היא לכלל החברה הערבית, הדרוזית והצ'רקסית, תוך הבנה כי ישנם הבדלים גדולים בין האוכלוסיות השונות.

ה. סיוע לסטודנטים ערבים אשר נמצאים בשנות הלימודים האחרונה בהשתלבות בשוק העבודה ע"י מתן הכוון תעסוקתי, כגון: כתיבת קו"ח, הכנה לראיונות עבודה, מפגש עם מעסיקים וכד'.

ו. מתן מלגות הצטיינות לסטודנטים ערבים לתארים מתקדמים, כגון: תואר שני מחקר, דוקטורנטים ופוסט דוקטורנטים המבצעים את ההשתלבות במוסדות מובילים בחו"ל, וכן מתן מלגות מעו"ף לסגל מצטיין מהחברה הערבית.

ז. השנה הוקם בשיתוף עם מכון ון-ליר פורום האחראים והרכזים של המוסדות המתוקצבים ע"י ות"ת. מטרת הפורום היא הקמת גוף ידע משותף למוסדות ולוות"ת, על מנת לשפר את יישום התכנית ולהעביר ידע בין המוסדות.

ח. קיימים נושאים נוספים הנוגעים לחברה הערבית הנמצאים על סדר היום של ות"ת, כגון: העברת מכללה אקדמית לחינוך ביישוב ערבי ממשרד החינוך לוות"ת, הקמת שלוחה של מוסד ביישוב ערבי בצפון וחשיבה בדבר פתרונות אקדמיים ייחודיים לאוכלוסייה הבדואית.

בשנת 2003 החליטה המל"ג להקים מערכת להערכת איכות, וכן להקים יחידה אדמיניסטרטיבית נפרדת בתוך מזכירות המל"ג שתפעיל הלכה למעשה את המערכת להערכת איכות. בהתאם לכך, באפריל 2004, הוקמה היחידה להערכת איכות והבטחתה, והמערכת להערכת איכות נכנסה לפעולה בהערכת שני תחומי לימוד (כפיילוט).

בספטמבר 2010, לאחר שש שנות פעילות, הפכה היחידה להערכת איכות והבטחתה לאגף נפרד: האגף להערכת איכות והבטחתה במסגרת ההסכם הרב שנתי שנחתם בין ות"ת לבין משרד האוצר.

מטרות המערכת להערכת איכות הוגדרו בזמנו ע"י המל"ג כדלהלן:

א. יצירת תרבות של הערכה בתוך המוסדות להשכלה גבוהה בארץ שתבוא לידי ביטוי בראש ובראשונה בהקמת מנגנונים פנימיים, שיעריכו באופן מתמיד את האיכות האקדמית ויפעלו לשיפור הליקויים שנמצאו;

ב. פרסום מידע בקרב הציבור בנוגע לקיום תהליך ההערכה וקידום השיפור המתמיד במוסדות להשכלה גבוהה;

ג. סיוע בתהליך התכנון הכולל והתקצוב של המערכת להשכלה גבוהה;

ד. הבטחת המשך השתלבותה של המערכת האקדמית הישראלית במערכת האקדמית העולמית, הרואה בתהליכי הערכת האיכות אבן יסוד בתהליך הגלובליזציה של ההשכלה הגבוהה.

קידום נושאים נוספים

עשור לפעילות המערכת להערכת איכות

נקבע כי המערכת להערכת איכות תפעל במודל ארבעה שלבי:

א. הערכה עצמית: מתבצעת ע"י המוסד והיחידה האקדמית הנבדקת, ובסופה מוגש המוסד דו"ח הערכה עצמית (self-evaluation/self-study report).

ב. הערכה באמצעות ועדת הערכה בינלאומית: המל"ג ממנה ועדה חיצונית בינלאומית אשר מעריכה את תפקוד המחלקות באופן רחבי בתחום ספציפי. בתום עבודתה הוועדה מגישה למל"ג דו"חות פרטיים ביחס לכל אחת מהמחלקות שעברו הערכה וכן דו"ח כללי המעריך את מצב התחום בארץ: האם ישראל נמצאת בחזית המחקר והקוריקולום בתחום.

ג. המל"ג דנה בהמלצות הוועדה הבינלאומית, ולאחר קבלת ההחלטות מתפרסמים באתר המל"ג דוחות הוועדה, תגובות המוסדות והחלטות המל"ג.

ד. בסופו של התהליך מתבצע מעקב אחר יישום המלצות הוועדות והחלטות המל"ג.

עד לשנה"ל תשע"ד עברו הערכה כ-50 תחומים ב-26 מוסדות להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות אקדמיות) הנלמדים ב-317 פקולטות, מחלקות וחוגים, והופקו ע"י הוועדות הבינלאומיות 328 דוחות המפרטים את המצב של כל תחום בהיבט מוסדי וארצי. בשנה הנוכחית תשע"ד מתקיים מעקב פעיל אחר יישום המלצות ועדות ההערכה ב-26 תחומים המתפרשים על פני 124 מחלקות.

תוצאות הפעילות להערכת איכות נתנו אותותיהן הן במחלקות ובמוסדות שעברו את תהליך הערכת האיכות והן בקרב קובעי המדיניות בתחום ההשכלה הגבוהה. ניתן לומר שפעילות זו השפיעה על התכנית הרב שנתית שנחתמה בין ות"ת למשרד האוצר באוגוסט 2010 בעצם "הצפתן" של בעיות רחביות במערכת. הבעיה העיקרית היא מחסור בסגל אקדמי בכיר בדיסציפלינות מרכזיות, כשבחלקן המצב חמור עד כדי היעדר מסה קריטית של סגל (מה שמעמיד בספק את יכולתן להמשיך ולהתקיים), שחיקה מהותית בתשתיות ההוראה והמחקר ועוד. תוצאות בדיקות האיכות באו לידי ביטוי גם בשינויים שחלו במודל התקצוב של ות"ת, בהם שינויים בתעריפי תקצוב, קביעת יחס סגל: סטודנטים ועוד.

כעת, בתום עשור לפעילות המערכת להערכת איכות, ולאחר שרוב רובם של תחומי הלימוד בארץ עברו הערכה, מתקיימים דיונים על אופי הפעילות העתידית של המערכת להערכת איכות לאור האתגרים העומדים בפני מערכת ההשכלה הגבוהה.

לימודי העשרה במסגרת התואר הראשון

בשנות הלימודים תשע"א יזמו הוועדה לתכנון ולתקצוב והמל"ג את התכנית ללימודי העשרה כחלק בלתי נפרד מלימודי התואר ראשון, הניתנת מחוץ לדיסציפלינה הראשית אותה לומד הסטודנט, ואפיינו אותה ככלי חשוב לעיצוב דמות הבוגר בתואר הראשון כאדם משכיל בעל ידיעות בתחומי ידע שונים - מעבר לתחום הידע בו העמיק בלימודיו. ות"ת החליטה להשתתף בתקצוב פיתוח לימודי העשרה ייעודיים במוסדות.

תכנית לימודי העשרה מורכבת מקורסים מרחיבי דעת בתחומי ידע שונים ומגוונים, שפותחו במיוחד לטובת התכנית, בהיקף שלא יפחת מ-10-6 נ"ז, ומלמדים אותם מיטב המורים באקדמיה. משמעות התכנית היא שסטודנטים הלומדים לתואר ראשון במדעי הרוח, למשל, נדרשים לקורסי העשרה בתחומי ידע אחרים כגון: המדעים המדויקים, מדעי הטבע, מדעי החברה ולהיפך.

בהתאם לכך, הוציאה הוות"ת בשנה"ל תשע"א קול קורא ראשון להגשת תכניות ללימודי העשרה, והקציבה תמיכה ייעודית לנושא. בשנה"ל תשע"ב-תשע"ג אושרו תכניות ללימודי העשרה בתשעה מוסדות (אוניברסיטאות ומכללות אקדמיות), שבמסגרתן אושרו לתקצוב 276 קורסים, מהם 157 חדשים ו-119 משודרגים.

מערכת ההשכלה הגבוהה החלה בהטמעת רעיון לימודי העשרה, ומתוך רצון להרחיב ולגוון את הפעילות בנושא זה, הוציאה הוות"ת קול קורא שני בשנה"ל תשע"ג - כהמשך לקול הקורא הראשון שהסתיים, אליו התווספו כיוונים חדשים.

בקול הקורא השני, אשר הפעימה השנייה שלו הסתיימה בתחילת חודש פברואר 2014, ות"ת מבקשת להרחיב את התכנית ואפשרה - בנוסף לפיתוח הקורסים הייעודיים - שתי "תצורות" חדשות של קורסים:

א. קורסים שיוצרו במסגרת שיתופי פעולה בין המוסדות כאשר מוסדות הנעדרים את הגיוון הדיסציפלינרי הנדרש לגבש תכנית ללימודי העשרה יוכלו לרכוש קורסים ממוסדות שלהם אושרו לימודי העשרה;

ב. פיתוח "קורסי דגל" (כגון: Great Books, Great Ideas) המיועדים לציבור רחב של תלמידים בתוך המוסד, ובהמשך ניתן יהיה ללמדם באמצעות טכנולוגיות הוראה מרחוק. בשנה"ל תשע"ג-תשע"ד אושרו לתקצוב 48 תכניות ללימודי העשרה בשלושה מוסדות בהן 47 קורסים חדשים וקורס דגל אחד.

הקדמה לקידום מדעי הרוח

ביום 20.01.14 התקיים יום עיון בנושא לימודי העשרה בשיתוף פעולה עם מכון ון-ליר. ליום העיון הוזמנו מפעילי התכניות מהמוסדות, מרצים המלמדים בתכניות וכן שני אורחים מארה"ב, פרופ' קריסטיה מרסר מאוניברסיטת קולומביה ופרופ' תומאס קריסטרסן מאוניברסיטת שיקגו, המעורבים בתכניות ליבה (קורסי דגל) במוסדות שלהם, תכניות/קורסים הידועים ככינויים: Liberal Arts Studies. יום העיון פתח צוהר למתרחש בארה"ב ועמד על האתגרים העומדים בבסיס הפעלתם.

ועדת היגוי מיוחדת של הוות"ת והמל"ג, בראשותה של חברת ות"ת, פרופ' מלכה רפפורט חובב, מלווה את התהליך מתחילתו וממליצה על אישור התכניות.

במהלך השנים האחרונות ות"ת פועלת במגוון מישורים לטובת קידום תחום מדעי הרוח. במסגרת פעילות זו, הוקמה בשנת 2008 קרן לקידום מדעי הרוח, ביוזמה משותפת של יד הנדיב ות"ת לצורך מימון המחקר והפיתוח של מדעי הרוח ויישום חלק מהמלצות דו"ח וועדת שוחט נוכח מצבם הקשה של מדעי הרוח בישראל. מטרת הקרן היא לתמוך בחינוך ארוכת הטווח של מדעי הרוח באוניברסיטאות בישראל, בין היתר, באמצעות שיתופי פעולה בין-אוניברסיטאיים וחדשנות בהוראה.

לטובת הקרן הועמדו 30 מיליון ש"ח, בחלוקה שווה בין יד הנדיב ות"ת אשר שימשו להפעלת 25 תכניות על פני ארבעה מחוזים. לאור הרצון המשותף של יד הנדיב ות"ת בהמשך הפעלת הקרן המשותפת, אישרה ות"ת ביום 21.11.2012, הפעלת מתווה רב שנתי חדש לקרן בסך של 60 מיליון ש"ח נוספים במימון משותף של ות"ת, יד הנדיב והאוניברסיטאות. במתווה החדש מתמקדת הקרן בשלושה ערוצים:

א. יצירת תכניות מובנות בין-אוניברסיטאיות לתארים מתקדמים ברמה בינלאומית לתלמידים מצטיינים במטרה לייצר קהילות של תלמידי מחקר ולקדם באופן אפקטיבי את חזית המחקר במדעי הרוח.

ב. הגדלת מספר התלמידים המצטיינים בתואר ראשון ע"י שילוב תכניות קיימות במדעי הרוח ובתחומי ידע אחרים והפיכתן לתלמידים מצטיינים.

ג. פיתוח מסגרות לימודים רחבות לתואר ראשון באמצעות בניית תכניות חוצות מחלקות תוך איגום משאבים ויצירת קורסי ליבה תחומיים, אשר ישרתו מספר תכניות לימודים בכמה חוגים.

ועדת היגוי עליונה של ות"ת/מל"ג למדעי הרוח בהשכלה גבוהה בישראל

בישיבתה שהתקיימה ביום 7.5.2014 החליטה ות"ת להקים ועדת היגוי עליונה למדעי הרוח בהשכלה הגבוהה בישראל. ועדת ההיגוי העליונה תהיה אחראית על התיאום בין היוזמות הוות"תיות וכן בין הגורמים השונים העוסקים בקידום מדעי הרוח בהקשר להשכלה הגבוהה על היבטיהם השונים בארץ, תסייע בקידום ופיתוחו של התחום.

תפקידיה של הוועדה:

א. ריכוז נתונים והפצתם בנוגע למצבם של מדעי הרוח במוסדות וליוזמות השונות במדעי הרוח.

ב. ניתוח הנתונים ובחינת הדרכים להתמודדות עם האתגרים העומדים בפני מדעי הרוח במוסדות להשכלה גבוהה, בעיקר על ידי עריכת מחקרים, קיום דיונים, סדנאות וימי עיון, בהשתתפות דמויות מובילות בתחום קביעת מדיניות מדעי הרוח בעולם, דיקני הפקולטות למדעי הרוח ודמויות מרכזיות בהן.

ג. גיבוש מדיניות אחידה להתמודדות עם האתגרים של מדעי הרוח והמלצה על דרכי פעולה.

ד. תיאום בין המוסדות במציאת פתרונות לאתגרים ותיאום בין היוזמות הפועלות היום.

ה. מעקב אחרי יישום ההמלצות.

בין היתר הוועדה תעסוק בנושאים הבאים:

א. בחינה מעמיקה בצרכים בנוגע לתשתיות מחקריות במדעי הרוח והמלצה על הקמת מנגנון למימון השקעות בתשתיות מחקריות במדעי הרוח

ב. בחינת נושא הדוקטורנטים במדעי הרוח על כל היבטיו

ג. בחינת הממשק של מדעי הרוח במוסדות להשכלה גבוהה עם מוסדות תרבות ומערכת החינוך

בראש הוועדה תעמוד פרופ' מלכה רפפורט חובב, חברת ות"ת, ויתר חבריה יבואו מקרב מליאת מל"ג, המוסדות להשכלה גבוהה. מכון ון ליר ירושלים וקרן יד הנדיב שותפים בהפעלת הוועדה. מל"ג דנה בנושא בישיבתה מיום 13.5.2014 ותקיים בו דיון נוסף באחת מישיבותיה הקרובות.

